

ΕΙΣ ΔΟΞΑΝ
ΠΑΤΡΟΣ ΥΙΟΥ ΚΑΙ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ
ΤΟΥ ΕΝΟΣ ΘΕΟΥ

ΠΗΔΑΛΙΟΝ

ΤΗΣ ΝΟΗΤΗΣ ΝΗΣ ΤΗΣ ΜΙΑΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ

ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΗΤΟΙ

ΑΠΑΝΤΕΣ ΟΙ ΙΕΡΟΙ ΚΑΙ ΘΕΙΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ

ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΙ ΠΑΝΕΥΦΗΜΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ, ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΩΝ ΤΕ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΩΝ ΣΥΝΟΔΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ
ΜΕΡΟΣ ΘΕΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ, ΕΛΛΗΝΙΣΤΙ ΜΕΝ ΧΑΡΙΝ ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑΣ ΕΚΤΙΘΕΜΕΝΟΙ ΔΙΑ ΔΕ ΤΗΣ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ ΚΟΙΝΟΤΕΡΑΣ
ΔΙΑΛΕΚΤΟΥ ΠΡΟΣ ΚΑΤΑΛΗΨΙΝ ΤΩΝ ΑΠΑΥΣΤΕΡΩΝ ΕΡΜΗΝΕΥΟΜΕΝΟΙ

ΠΑΡΑ

ΑΓΑΠΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΝΙΚΟΛΗΜΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΚΑΙ ΜΕΤ' ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΣ ΑΝΑΚΡΙΘΕΝΤΕΣ ΚΑΙ ΔΙΟΡΘΩΘΕΝΤΕΣ
ΨΗΦΩ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΚΑΙ ΑΓΙΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΠΑΡΑ ΤΟΥ
ΣΟΦΟΛΟΓΙΩΤΑΤΟΥ ΔΙΔΑΚΣΑΛΟΥ ΚΑΙ ΙΕΡΟΚΗΡΥΚΟΣ ΚΥΡΙΟΥ ΔΩΡΟΘΕΟΥ

ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΤΥΠΟΙΣ

ΕΚΔΟΘΕΝΤΕΣ ΑΔΕΙΑ ΜΕΝ ΚΑΙ ΠΡΟΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΕΠΙΤΑΓΗ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΑΓΙΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΕΠΙΤΑΞΙΑ ΤΟΥ ΕΝ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΙΣ ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΥ ΑΘ. ΤΟΥ ΕΞ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΔΕ

ΥΠΟ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΓΚΑΡΠΟΛΑ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΙΟΥ

ΤΟ ΤΡΙΤΟΝ ΥΠΟ ΣΕΡΓΙΟΥ Χ. ΡΑΦΤΑΝΗ ΗΠΕΙΡΩΤΟΥ

ΝΥΝ ΔΕ ΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΥΠΟ

Α. ΣΤ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΓΗΣΑΝΤΟΣ ΟΥΚ ΟΑΙΓΩΝ ΕΙΣ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΑΠ. ΦΕΡΕΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΒΛΑΣΤΟΥ Χ. ΒΑΡΒΑΡΡΗΓΟΥ

1886

Βραχυγράφημα Π.Ο.Ε.

της Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Ἄρθ. Πρωτ. 3,068.

Ἄρθ. Διεκπ. 1873.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ ΑΠΟΣΤΟΛΟΝ ΦΕΡΕΤΟΠΟΥΛΟΝ

Εἰς ἀπάντησιν τῆς ὑμετέρας ἀναφορᾶς, ἀπὸ 30 Ἀπριλίου ἐ. ἔ. ποιεῖται ἡμῖν γνωστὸν, ὅτι ἡ Σύνοδος ἀποδεχομένη τὴν αἴτησιν ὑμῶν περὶ ἀνατυπώσεως τοῦ Πηδαλίου, ὡς λίαν ἀναγκαίου καὶ χρησίμου τοῖς πᾶσιν, ἐγκρίνει τὴν ἀνατύπωσιν αὐτοῦ ἀλλ' ἄκου προσθήκης τινὸς ἢ ἀφαιρέσεως,

Ἐν Ἀθήναις τῇ 50 Μαΐου 1886.

† Ὁ Ἀθηῶν ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ Πρόεδρος.

† Ὁ Μαντινείας ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ

† Ὁ Τρίκκης ΜΕΛΕΤΙΟΣ

† Ὁ Οἰτύλου ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ

† Ὁ Θαυμαίου ΜΙΣΑΗΛ

Ὁ Γραμματεὺς
Π. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ
Ἄρχιμ.

Πᾶν ἀντίτυπον μὴ φέρον ὧδε τὴν τοῦ κυρίου Ἀπ. Φερετοπούλου σφραγίδα καὶ τὴν τοῦ ἐκδότου ὑπογραφήν θεωρεῖται κλοπιμαῖον καὶ τιμωρηθήσεται κατὰ τὸν νόμον.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥΣ

Κατὰ πόσον ὠφέλιμος καὶ ἀναγκαία κατέστη ἡ παροῦσα ἱερὰ Βίβλος τῶν θείων καὶ ἱερῶν Κανόνων, ἐπονομαζομένη ΠΗΔΑΛΙΟΝ, εἶναι ἤδη ἀποδεδειγμένον ἐκ τῆς παντελοῦς ἐκλείψεως ἀντιτύπων τῶν τριῶν ἄχρι τοῦδε γενομένων ἐκδόσεων. Ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἐν Λειψία τῆς Σαξωνίας, κατὰ τὸ 1800, τῇ ἐπιστάσει τοῦ ἱερομονάχου Θεοδωρήτου, ὅστις αὐθαρέτως ἔκαμε διαφόρους προσθήκας εἰς τὰ σχόλια τῶν Ἑρμηνευτῶν Αἰ προσθήκαι αὗται, ἀπάδουσαι πρὸς τὸ πνεῦμα τῶν Κανόνων καὶ ἀποδοκιμασθεῖσαι παρὰ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, διεγράφησαν ἀκολουθῶν δια λευκοῦ χρώματος, ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ δημοσιευομένου γράμματος τοῦ ἀοιδίμου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Νεοφύτου, ἐπὶ τῆς πρώτης πατριαρχείας τοῦ ὁποίου ἐπεκυρώθησαν τὰ σχόλια τῶν πρώτων διερμηνευτῶν Ἀγαπίου ἱερομονάχου καὶ Νικοδήμου μοναχοῦ.

Τὴν πρώτην ἐκδοσιν, μετὰ συνοδικὴν ψήφον ἐπεθεώρησαν, οἱ σοφοὶ καὶ ἐν ἀρεταῖς διαπρέψαντες διδάσκαλοι, Δωρόθεος ἱερικήρυξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, Ἀθανάσιος ὁ Πάριος, καὶ ὁ πρῶτος Μητροπολίτης Κορίνθου Μακάριος οὗτω δὲ κεκαθαρμένην τὴν βίβλον ἐξέδοτο δεύτερον ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Κ. Γκαρπολάς, ἐν Ἀθήναις τῷ 1844, λίαν εὐστόχως ἀφιέρωσας αὐτὴν εἰς τοὺς ἀειμνήστους ἀδελφούς Ζωσιμᾶ διὰ τὰς ἀπείρους πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἀγαθοεργίας τῶν.

Τὸ δὲ τρίτον ταυτὴν ἐξέδοτο ὁ ἀξιοσέβαστος Σέργιος Ραφτάνης, ἐν Ζακύνθῳ κατὰ τὸ 1864 ἀφιέρωσας ταύτην εἰς τὸ χρισεπώνυμον πλήρωμα τῶν Ὁρθοδόξων.

Συμφώνως δὲ πρὸς τὴν τρίτην ἐκδοσιν τὴν τοῦ κυρίου Σ. Ραφτάνη, ἐκδίδομεν καὶ ἡμεῖς τὸ τέταρτον τὴν ἱερὰν ταύτην βίβλον πιστῶς καὶ ἀναλλοιώτως, ἥτις ἐμπεριέχει τὰ ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Γκαρπολά παραλειφθέντα, ἥτοι τὸ τελευταῖον μὴ διαγεγραμμένον ἐν τῇ πρώτῃ ἐκδόσει σχόλιον τοῦ Κ'. Κανόνος τῆς Α'. Συνόδου, καὶ τὴν πρὸς τὴν Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ἀφιερωτικὴν ἐπιστολὴν τῶν διερμηνευτῶν, πρὸς αἰωνίαν μνήμην αὐτῶν.

Ἡτιολογήσαμεν δὲ τὴν ἐκδοσιν ὡς ἐξῆς ἐν τῇ ὑφ' ἡμῶν δημοσιευθείσῃ ἀγγελίᾳ ταύτῃ.

Α Γ Γ Ε Λ Ι Α

ΠΕΡΙ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΤΟΥ ΠΗΔΑΛΙΟΥ

ΠΑΣΙΓΝΩΣΤΟΣ είναι ή υπέροχος αξία τής θειοτάτης ταύτης βίβλου τοῦ ΠΗΔΑΛΙΟΥ, ὥστε νά μή ἦναι ἀνάγκη νά ἐξάρωμεν ἡμεῖς αὐτήν Βίβλος, ἣτις περιλαμβάνει ἅπαντας τοὺς Θεούς καὶ ἱεροῦς κανόνας τῶν τε ἁγίων καὶ πανευφήμων Ἀποστόλων, τῶν ἁγίων Οἰκουμενικῶν τε καὶ τοπικῶν Συνόδων καὶ τῶν κατὰ μέρος θεῶν Πατέρων, ἔτι δὲ καὶ τὴν πολυτιμωτάτην ἐργασίαν τοῦ ὁσιωτάτου Νεκροῦ, Βίβλος τοιαύτη εἶναι ἀξία τοῦ ὀνόματος αὐτῆς. Καὶ καθὼς ἀδύνατον ἀβλαβῶς νά πλεύσῃ καὶ ἀσφαλῶς νά προσορμισθῇ εἰς τὸν σκοπούμενον λιμένα τὸ πλοῖον ἀνευ πηδαλίου, οὕτως ἀδύνατον εἶναι πᾶς χριστιανὸς καὶ πᾶσα ἡ Ἐκκλησία νά διαπλεύσῃ ἀσφαλῶς τὴν θάλασσαν τοῦ παρόντος βίου καὶ εἰσέλθῃ εἰς τὸν ποθοῦμενον λιμένα τῆς σωτηρίας ἀνευ τῆς κτήσεως καὶ χρήσεως τῆς ἱερᾶς ταύτης βίβλου τοῦ ΠΗΔΑΛΙΟΥ. Τοῦτο συναισθανόμενοι ὠρμήθημεν εἰς τὴν ἐκδοσὶν αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐξέλιπεν ἡ βίβλος, δύναται τις νά εἶπῃ, καὶ θέλομεν ἡμεῖς νά ἐκδώσωμεν αὐτήν; Σχεδὸν ἐξέλιπε· τὰ δὲ ὀλίγιστα εὐρισκόμενα σώματα παρὰ τῷ ἐκδότη ὀλιγώτερον τῶν 16 δραχμῶν πωλοῦνται· ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις καὶ μάλιστα ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἄνω τῶν 20 δραχμῶν καὶ οὐδὲ εὐρίσκονται. Ἡμεῖς δὲ ὀρίζομεν τὴν τιμὴν τοῦ ΠΗΔΑΛΙΟΥ ἐλαχίστην, ὡς κατωτέρω, καὶ οὕτω καὶ ἄκοντας, ὡς εἶπεν, ποιοῦμεν τοὺς χριστιανοὺς νά ἀποκτήσωσιν εὐκόλως ἀνεκτίμητον πνευματικὸν θησαυρὸν τὸ ΠΗΔΑΛΙΟΝ· ἐνῷ ἤδη πρέπει νά μεταβαίνῃ τις ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, ἵνα εὖρη ἐν σώμα τῆς χρησιμωτάτης ταύτης βίβλου πρὸς μελέτην ἢ ἐπίλυσιν ἀπορίας τινός. Ποιοῦμεν δὲ γνωστὸν ὅτι θέλομεν ἔχει ὑπ' ὄψιν τὰς μέχρι τοῦδε ἐκδόσεις καὶ ἰδίως τὰς δύο τελευταίας, ὅτι θέλομεν θύσει πᾶσαν προθυγὴν καὶ ἐπιμέλειαν περὶ τὴν ἐκτύπωσιν γενησομένην ἐπὶ ἐκλεκτοῦ γάρτου καὶ μετὰ φιλοκαλίας τυπογραφικῆς.

Ὀρίζομεν δὲ τὴν τιμὴν αὐτοῦ μόνον εἰς δραχμὰς 7 διὰ τοὺς ἐν τῷ ἐσωτερικῷ καὶ 9 διὰ τοὺς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ συνδρομητὰς. Διὰ τοὺς μὴ συνδρομητὰς ὅμως Δραχ. 14. Οὕτω νομίζομεν καθίσταται πάνδημον τὸ ΠΗΔΑΛΙΟΝ. Εὐελπιστοῦμεν ὅτι οἱ συναισθανόμενοι ὡς ἤρθε τὴν χρησιμότητα τοῦ Πηδαλίου καὶ τὴν ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἐκδοσὶν αὐτοῦ θέλουσι συνδράμει ἡμᾶς εἰς ἐγγραφὴν συνδρομητῶν, ὧν ἡ πληθὺς θὰ ὀδηγήσῃ ἡμᾶς εἰς ἑναρξίν τοῦ ἔργου.

Ἐπικαλούμενος δὲ ἐπιείκειαν καὶ συγγνώμην διὰ τὰ διαφυγόντα μοι τυχὸν μικρότατα τυπογραφικὰ λάθη, ἅτινα ἄλλως τε εἰς ὀγκοδὴ βιβλία εἰσὶν ἀναπόφευκτα.

Ἀφιερωῶ ταύτην πρεπόντως εἰς τὸν ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Σεβαστόν μοι γέροντα Βικτωρα μοναχὸν Γιαννικόπουλον ἢ Μαζιώτην, τὸν ἐν ἀρεταῖς καὶ τελείᾳ ἀκτημοσύνη διαπρέψαντα, μονάσαντα δὲ κατὰ τὸ 1863, καὶ ἀποβιώσαντα κατὰ τὸ 1878, τὸν ἐξαγαγόντά με ἐκ τῆς πεπλανημένης ὁδοῦ τοῦ σκύτους τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ καθοδηγήσαντά με εἰς τὴν ὁδὸν τῆς εὐτελείας καὶ Εὐαγγελικῆς διαγωγῆς τῆς μητρὸς ἡμῶν ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀσκήσαντα δὲ ἐν ὄλω τῷ διαστήματι τούτῳ ἐν τινὶ ἐκκλησιδίῳ τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων ἐξωθεν τοῦ Αἰγίου τῆς ἐπαρχίας Λιγαλίας καὶ πολλοὺς πειρασμοὺς ὑποστάντα παρὰ τινῶν τῶν ἐκεῖσε (ὧν περιττὰ τὰ ὀνόματα) ἐν ᾧ (ἐκκλησιδίῳ) καὶ τινὰς βελτιώσεις ἐποιήσατο οὕτως, ὡς καὶ ἐγὼ μετὰ τὸν τούτου θάνατον.

Ὀφείλω δὲ οὐκ ὀλίγην εὐγνωμοσύνην εἰς τὸν συνεργόν μου κύριον Ἀπόστολον Φερετόπουλον ἔμπορον τὸν πολλὰ μοχθήσαντα εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, ὅπως λάβῃ πέραις, ἔτι δὲ καὶ θυσιάσαντα. Δόξη δὲ ὁ Κύριος κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς καρδίας αὐτοῦ καὶ πᾶσαν τὴν βουλήν του πληρῶσαι, ἣν εἶχε περὶ τῆς ἐκτυπώσεως τῆς ἱερᾶς ταύτης βίβλου χάριν τοῦ φωτισμοῦ καὶ τῆς ψυχικῆς ὠφελίας τῶν πολλῶν.

Παρακαλοῦμεν οὖν ὑμᾶς ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, ὅπως εὐχησθε καὶ ὑπὲρ ἡμῶν τῶν πολλὰ μοχθησάντων εἰς τοῦτο τὸ ἔργον πρὸς Κύριον, ὅπως πληρώσῃ τὸν πόθον τῶν καρδιῶν ἡμῶν ὃν ἔχομεν, ὅς ἐστίν, ἡ ἀποκατάστασις τῶν ἡμετέρων ψυχῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Τοῦτο καὶ ἡμεῖς ὑπὲρ ὑμῶν εὐχόμεθα.

Ἐρρωσθε ἐν Κυρίῳ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 1 Νοεμβρίου 1886.

Ο ΚΛΟΤΗΣ
ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΣΤ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ (μοναχός)

ΚΑΙ Ο ΣΥΝΕΡΓΟΣ ΜΟΥ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΦΕΡΕΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀμφότεροι ἐξ Αἰγίου τῆς Ἀχαΐας.

Διὰ τῆς νηὸς ταύτης εἰκονίζεται ἡ καθολικὴ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, τῆς ὁποίας, τρόπος μὲν εἶναι ἡ πρὸς τὴν ἁγίαν Τριάδα ὀρθόδοξος πίστις. Δοκοὶ δέ, καὶ σανίδες, τὰ τῆς πίστεως δόγματα καὶ αἱ παραδόσεις. Ἰστός, ὁ σταυρὸς. Ἄρμενα, ἡ Ἐλπίς, καὶ Ἀγάπη. Κυβερνήτης, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Πρωρεῖς καὶ ναῦται, οἱ Ἀπόστολοι, καὶ οἱ τῶν Ἀποστόλων διάδοχοι, καὶ κληρικοὶ πάντες. Γραμματικοὶ καὶ νοτάριοι, οἱ κατὰ καιροὺς διδάσκαλοι. Ἐπιβάται, ἅπαντες οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοί. Θάλασσα, ὁ παρὼν βίος. Πνεῦμα γαληνὸν καὶ ζεφείριον, αἱ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πνοαὶ τε καὶ χάριτες. Ἄνεμοι, οἱ κατ' αὐτῆς πειρασμοί. Πηδάλιον δὲ αὐτῆς, δι' οὗ πρὸς τὸν οὐράνιον λιμένα ἰθύνεται, ἡ παρούσα βίβλος τῶν ἱερῶν Κανόνων ἐστὶ. Ὅρα καὶ τὸν θεῖον Χρυσόστομον νηὶ παρεικάζοντα τὴν Ἐκκλησίαν (τόμ. 5' σελ. 426. στίχ. 10. Καὶ τόμ. ζ. σελ. 502, στίχ. 20 τῆς ἐν Ἑτῶνῃ ἐκδόσεως).

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΠΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΚΚΛΗΣΙΑΚΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. Κ. ΦΩΤΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΤΗ ΙΕΡΑΡΧΙΚΩΤΑΤΗ.

ΘΕΟΚΥΒΕΡΝΗΤΩ ΚΑΙ ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΑΠΑΝΤΩΝ

ΜΗΤΡΙ ΦΙΛΟΣΤΟΡΓΟΤΑΤΗ.

ΑΓΙΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΜΕΓΑΛΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ.

ΤΗΝ ΜΕΤ' ΕΥΛΑΒΕΙΑΣ ΑΠΑΣΗΣ ΥΪΚΗΝ ΑΜΑ ΚΑΙ ΔΟΥΛΙΚΗΝ
ΠΡΟΣΚΥΝΗΣΙΝ ΑΠΟΝΕΜΟΜΕΝ.

ΕΙΣ τὰς Ἱεράς ΣΟΥ ἀγκάλας ἀφεροῦται, ὡ κοινή ΜΗΤΕΡ τῶν ὀρθοδόξων, ἁγία τοῦ ΧΡΙΣΤΟΥ μεγάλη ΕΚΚΛΗΣΙΑ, τὸ Πηδάλιον τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἡ παρούσα λέγω, ἐρμηνευτικὴ τῶν θείων Κανόνων Βίβλος καὶ ἡ ἀφιέρωσις οἰκειοτάτη καὶ κατὰ πάντα λόγον δικαίου πρέπουσα. Πάντες γάρ, εἰ οἶδα, συνομολογήσουσι, χωρὶς νὰ ἐξαιρεθῇ οὐδὲ εἷς, ὅτι, ὅσον εἶναι χρειώδης ἡ Ναυτικὴ Πυξὶς εἰς τοὺς ναυτικούς, καὶ τὸ Πηδάλιον ὅσον εἶναι ἀναγκαῖον εἰς τὰς Ναῦς, τότεν εἶναι χρειώδης καὶ ἡ συλλογὴ τῶν Ἱερῶν Κανόνων, ἡ νοητὴ δηλαδή αὕτη Πυξὶς, καὶ τὸ Πνευματικὸν τοῦτο Πηδάλιον τότεν εἶναι ἀναγκαῖον καὶ ἀπαραίτητόν ΣΟΙ τῇ Πνευματικῇ καὶ Σεβασμίᾳ ΝΗΙ, τῇ ἀντιτύπῳ καὶ ἐκπροσωπούσῃ τὴν οἰκουμενικὴν καὶ παγκόσμιον ὀκλάδα τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ὄντως Πηδάλιον ἄλλο καὶ Πυξὶς πνευματικὴ ἢ Κανονικὴ αὕτη Βίβλος ἐστὶν ἐπειδὴ αὕτη μόνη, κατὰ ἀλήθειαν, ἀκριβῶς καὶ ἀπαρεγκλίτως ἀφορᾷ εἰς τὸν Πόλον, εἰς αὐτὸν δηλαδή τὸν Οὐρανόν καὶ μετ' αὐτὴν, ὡσάν μετ' Πηδάλιον, εἴμπορεῖ ἀσφαλέστατα, καὶ ἀκινδυνότατα πᾶσα ἢ τοῦ ΧΡΙΣΤΟΥ Ἐκκλησία νὰ διευθύνῃ τὸν δρόμον τοῦ πλοῦς τῆς, εἰς ἐκεῖνον τὸν ὄντως γαλήνιον Λιμένα τῆς μακαρίας καὶ ἀκηράτου λήξεως. Τοῦτο δὲ τὸ νοητὸν Πηδάλιον ἐτεκτήνατο μὲν πάλαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, διὰ τῶν Θεοτόφων Ἀποστόλων καὶ τῶν κατὰ καιροὺς ἁγίων Συνόδων. Οἰκουμενικῶν τε καὶ Τοπικῶν, καὶ τῶν κατὰ μέρος μεγάλων τῆς ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ Ἱεραρχῶν. Πολλοὶ δὲ μετ' ἐκείνους ἕτεροι, συνεργοὶ τε καὶ ἀντιλήπτορες, κυβερνήσαντες, αὐτὸ συνεπεσκεύασαν, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ δύσληπτα διηρμήνευσαν, συμβιβάζοντες καλῶς τὰ δοκοῦντά πῶς ἀντιβαίνειν ἀλλήλοις. Ἐκ δὲ τούτων καὶ ἡμεῖς τὰς ἐρμηνείας συνεργανισάμενοι, καὶ ὑφ' ἐν, ὡς ἐνῆν, ἐν συνόψει ἀθροίσαντες, τὸν παρόντα δὴ πόνον ΣΟΙ τῇ Θεσπεσίᾳ ΜΗΤΡΙ, ἐν ἀπλῇ τῇ φράσει προσφέρομεν. Ἄνοιξον τοίνυν, ὦ θεία ΜΗΤΕΡ, τὰς Ἱερωτάτας ἀγκάλας σου, ὡς ὁ πάλαι Νομικὸς Ἱερεὺς, καὶ ὑπόδεξαι τοῦτον γηθοσύνης, ὡς δράγμα χιδρῶν νεόδρεπτόν τε καὶ ἱερώτατον. « Ὑπόδεξαι, ὦ Μυριοφόρε ΝΑΥΣ, ἡ κατὰ τὸν Παροιμιαστήν, ἐμπορευομένη μακρόθεν καὶ συνάγουσα τὸν πλοῦτον σεαυτῇ, τὸ ἐδικόν σου Πηδάλιον » (Παροιμ. λά. 14).

Μᾶλλον δέ, διὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν προσφεύσμενον παράδειγμα, καθάπερ πάλαι ἡ Παρθενομάρτυς Εὐ-

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

φημία, τὸν τόμον τῆς Ἁγίας καὶ Οἰκουμενικῆς τετάρτης Συνόδου ἐν τῶν κόλποις δεξαμένη, πάσης διαβολῆς τῶν ἐναντίων ἀνώτερον διεφύλαξεν, οὕτω καὶ ΣΥ, ἢ καὶ τὸ Ζωομόριστον Λείψανον αὐτῆς δὴ ταύτης τῆς πανευφήμου Εὐφημίας, ὡς θησαυρὸν ἐν σεαυτῇ κατέχουσα, τὴν παροῦσαν Βίβλον ἐγκολπωσαμένη, τὴν οὐ μόνους τοὺς τῆς τετάρτης, ἀλλὰ καὶ πασῶν ἀπλῶς τῶν ἁγίων Συνόδων Οἰκουμενικῶν τε καὶ Τοπικῶν, καὶ τῶν κατὰ μέρος Πατέρων τοὺς ὅρους καὶ Κανόνας ἐμπεριέχουσαν, διὰ τῆς ἐγκολπώσεως ταύτης καὶ προστασίας, ἀπάσης διαβολῆς τῶν μωμοσκοπῶν ἀνωτέραν διαφύλαξον, ἀξιόγραφων καὶ ἀναντίρρητον πᾶσι τοῖς χριστιανύμοις λαοῖς ποιουμένη τὴν ταύτης ἀνάγνωσιν, τῇ Λύβεντιᾳ τῆς Συνοδικῆς τε καὶ Ἀποστολικῆς ἀποφάσεως. Τοῦτο ἡμεῖς δεόμεθα. Τοῦτο μεθ' ἡμῶν ἱκετεύουσι πᾶσαι αἱ ΘΕΟΝ ποβοῦσαι ψυχαί, αἱ ἀπὸ τῆς πολυχυμάντου καὶ πολυσάλου ταύτης ζωῆς, πρὸς τὸν ἀκύμαντον ἐκείνον βίον τῆς μακαρίας ἡμῶν πατρίδος διαπλέουσai· καὶ εἴθε μὴ τῶν ἐλπίδων ἐκπέσοιμεν ἅπαντες.

Ἐκ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Παντοκράτορος τῆς κατὰ τὸ ἅγιον Ὄρος τοῦ Ἄθω κειμένης. α'! 4γ'. Δεκεμβρίου δ'.

Τῆς Ὑμετέρας Ἱεραρχικωτάτης, Οἰκουμενικῆς καὶ Θεοδοξάστου
Μεγαλειότητος, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἐλαχιστα ἅμα καὶ εὐπειθέστατα.

Ἡ ΕΝ ΧΡΙΣΤῳ ΠΕΦΙΛΗΜΕΝΗ ΔΥΑΣ

ΑΓΑΠΙΟΣ ΓΕΡΟΜΟΝΑΧΟΣ ΚΑΙ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΜΟΝΑΧΟΣ

ΙΣΟΝ ΑΠΑΡΑΛΛΑΚΤΟΝ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Ν Ε Ο Ψ Υ Τ Ο Υ Ζ'.

ΕΠΙΒΛΗ ἡ αὐταλήθειά ἐστίν ὁ Χριστὸς καὶ ὁ τῆ ἀληθείᾳ ἀντιβαίνων ἄρα αὐτῷ τῷ Χριστῷ ἀντιβαίνει διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς κατὰ χρέος μαρτυροῦμεθα πᾶσαν τὴν τῆς Βίβλου ταύτης ἀλήθειαν, πρὸς πληροφάναν τῶν ἀναγινωσκόντων. Κατὰ τὴν πρώτην ἡμῶν Πατριαρχεῖαν προσηνέχθη ἡμῖν τοῦτ' ἐν τῷ νεωτύπωτον Κανονικόν, διὰ τοῦ λογιστάτου Ἀγαπίου Πελοποννησίου, ἐπὶ σκοπῷ, ἵνα θεωρηθὲν καὶ ἀνακρίθην τύποις ἐκδοθῆ εἰς κοινὴν τῶν ὀρθοδόξων ὠφέλειαν· ἀνεκοινώσαμεν λοιπὸν τὰ περὶ τῆς Βίβλου ταῖς τότε ἐνόημοῦσι καὶ συνεδριάζουσι πανιερωτάτοις Ἀρχιερεῦσι πάντων δὲ συναινεσάντων, μόνος ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γεγονώς Πατριάρχης πρώην Κωνσταντινουπόλεως Κύρ. Γεράσιμος, Δέρκων ὧν τῷ τότε, σὺν αὐτῷ δὲ καὶ ὁ πρώην Δαρίσσης Μελέτιος, εἰς μὲν τὴν θεωρίαν τῆς Βίβλου ἐνέδωκαν, τύποις δὲ ἐκδοθῆναι ἀντέφησαν, προτείναντες, ὅτι οὐ δεῖ τὰ Κανονικὰ τῆς Ἐκκλησίας περὶ φράσει ἐκδοθῆναι, ἵνα μὴ τὰ τῶν ἱερῶν Κανόνων γνώριμα γίνωνται τῷ χύδην λαῷ. Ἄλλ' ἡμῶν ἀντικρουσαμένων, ὅτι εἰ ταῦτα οὕτως εἴχεν, οὐκ ἔδει ὅλως οὐδὲ τῇ Ἑλλάδι φωνῇ ἀπαρχῆς τοὺς ἱεροὺς ἐκδοθῆναι Κανόνας, καθότι τῷ τότε καιρῷ καθομιλουμένη ὑπῆρχεν αὕτη καὶ αὐτοῖς τοῖς βαναύσοις καὶ χειροτέχνοις ταῦτα (φαμέν) ἡμῶν ἀντικρουσαμένων, μάταιος ὁ ἐκείνων λόγος καὶ ἀνίσχυρος ἀπεδείχθη· καὶ δὴ ψήφῳ μὲν ἡμῶν, συναινέσει δὲ πάντων τῶν ἁγίων Ἀρχιερέων, θεωρηθῆναι τὴν Βίβλον συνοδικῶς ἀπεφάνθη· διὸ καὶ ἐνεχειρίσθη τῷ σοφολογιωτάτῳ διδασκάλῳ καὶ ἱεροκήρυκι τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας Κύρ. Δωροθέῳ, ὡς εἰδήμονι τῶν ἱερῶν Κανόνων καὶ πολυμαθείᾳ καὶ ἀρετῇ διαπρέποντι, ὅστις ποιησάμενος τῆς ἐγχειρισθείσης αὐτῷ Βίβλου τὴν θεωρίαν, ἀμέσως ἡμῖν ἐνεχείρισε ταύτην, μηδὲν ἐν αὐτῇ προσειπὼν εὐρηκέναι ἐναντίον, ὀλίγα δ' ἄττα εὐδιόρθωτα τοῖς τῶν Κανόνων μεταφρασταῖς· ἀλλὰ πρὸς ἐντελεῖν πληροφάναν τῆς Ἐκκλησίας προὔτρέψατο ἡμᾶς ἐξαποστειλῆναι τὴν Βίβλον καὶ τῷ ἐν Χίῳ διατελοῦντι σοφολογιωτάτῳ διδασκάλῳ Κύρ. Ἀθανασίῳ Παρίῳ καὶ τῷ ἐκεῖσε διατρίβοντι πανιερωτάτῳ πρώην Κορίνθου Κύρ. Μακαρίῳ, οἷς περὶ ταύτην ἐξαποστειλάντες, ἐλάβομεν καὶ παρ' αὐτῶν τὴν καλὴν περὶ τῆς Βίβλου μαρτυρίαν· εἶτα διωρισάμεθα καὶ ἐστάλη ἡ Βίβλος τοῖς μεταφρασταῖς ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ Ὄρει, ὅπως ἰδίῳ ἡμῶν ἐξόδοις ἀντιγραφῆ καὶ διορθωθῆ· ὅπερ καὶ ἐγένετο ἐπὶ σκοπῷ, ἵνα καὶ τύποις αὐτὴν ἐκδώσωμεν πάλιν ἰδίῳ ἡμῶν ἀναλώμασι. Ἄλλ' ἐν τούτοις παραιτηθέντες τῆς προστασίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Ὁρόνου, ὑστερήθημεν τοῦ τοιοῦτου ψυχωφελοῦς μισθοῦ· διὸ καὶ οἱ ἐν τῷ Ὄρει Ὁσιώτατοι Πατέρες ἐξ ἐράνου, καὶ πολλοὶ ἄλλοι τῶν ἐκτὸς διατελούντων τοῦ Ὄρους, τύποις αὐτὴν ἐκδεδώκασιν· ἀλλ' ὁ ἐπιστατήσας εἰς τὴν τυπογραφίαν Θεοδώρητος, ἐπειδὴ ἐπρόσθεσεν εἰς μίαν τοιαύτην Βίβλον, δίχα τῆς γνώμης τῶν μεταφραστῶν, καὶ τῶν κατ' ἐπιταγὴν Ἐκκλησιαστικὴν θεωρησάντων τὴν Βίβλον ἀξιολόγων ἀνδρῶν, προσθήκας αὐτοῦ πολὺ τὸ ἄτοπον ἐχούσας· διὰ τοῦτο κατὰ τὸν τοῦ δικαίου λόγον, αἱ προσθήκαι αὗται ἐσκεπάσθησαν, ἵνα μὴ τὰ γνήσια τοῖς νόθοις παραμιγνύμενα, τὸ εὐγενὲς τῆς Βίβλου διαλυμαίνωνται, καὶ ἀντ' ὠφελείας τοῖς ἀναγινώσκουσι βλάβην οὐ τὴν τυχοῦσαν προξενήσωσι, καὶ σωματικὴν καὶ ψυχικὴν. Α'. διὰ τί ἐν ταῖς προσθήκαις ταύταις λέγει, ὅτι τῷ σαββάτῳ ἀνέστη ὁ Κύριος

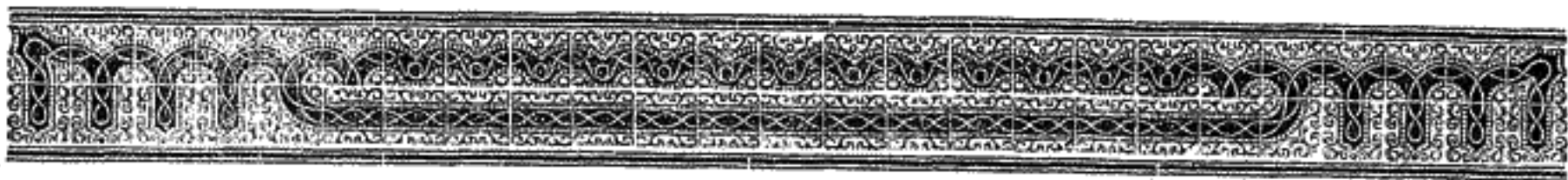
ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Β'. ὅτι νὰ γίνωνται γονυκλήσῃαι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Κυριακῆς. καὶ κατ' αὐτὴν τὴν κυρίαν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς. Γ'. ὅτι τὸ σάββατον ἔχει τὰ αὐτὰ προνόμια ὅπου ἔχει καὶ ἡ Κυριακὴ, διὰ τὸ καὶ αὐτὸ τύπος εἶναι τῆς Ἀναστάσεως. Δ'. ὅτι μὲ ἓνα τρόπον σοφιστικόν, ἀνακαινίζει τὰ παλαιὰ σκάνδαλα, ὅπου ἠκολούθησαν ἐν τῷ ἁγίῳ Ὅρει περὶ τῶν μνημοσύνων, τὰ ὅποια, χάριτι Χριστοῦ, καὶ ἦτον καὶ εἶναι κατασεσιγασμένα, εἰς καιρὸν ὅπου ἡ τοῦ Χριστοῦ ἁγία Ἐκκλησία, προνοουμένη τῆς κοινῆς εἰρήνης τῶν μοναχῶν, διὰ τριῶν συνοδικῶν γραμμάτων αὐτῆς μὲ φρικτὰς ἀρὰς ἐμπόδισεν, ἵνα μὴ κινηθῆ τινὰς, οὔτε νὰ εἰπῆ, οὔτε νὰ γράψῃ περὶ τούτων. Ε'. ὅτι κατηγορεῖ ὡς ἀσύμφωνα καὶ ἐναντία ἅπαντα τὰ τοῦ ἁγίου Ὁρους Τυπικὰ, τὰ ὅποια δὲν εἶναι ἐναντία μὲ τὸ καθολικὸν Τυπικόν, ἀλλ' εἶναι σαφήνεια μᾶλλον καὶ ἀνάπτυξις τῶν ἀσαφῶν καὶ συνεπτυγμένων τόπων τοῦ καθολικοῦ Τυπικοῦ. ΣΤ'. ὅτι ἀπλῶς ἐν ταῖς προσθήκαις ταύταις ἀντίκειται εἰς τοὺς Κανόνας τῶν ἁγίων Οἰκουμενικῶν καὶ τοπικῶν Συνόδων, καὶ εἰς τὰς παραδόσεις τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ζ'. δὲ καὶ τελευταῖον ἐτόλμησεν ὁ πάντολμος νὰ γράψῃ μέσα εἰς ἓνα τοιοῦτον βιβλίον, ἐν οἷς ἀναφέρει περὶ τοῦ ἀντιχρίστου, ἓνα τόσον φοβερὸν καὶ τολμηρὸν λόγον, ὥστε ὅπου ἐφρίξαμεν, ὄχι μόνον νὰ τὸν παραδώσωμεν γραφῆ, ἀλλ' οὔδὲ ὅλως ὀνομαστὶ νὰ τὸν προφέρωμεν, διὰ τὸ κινδυνῶδες καὶ διὰ τὴν τῆς ἀτοπίας ὑπερβολὴν· αὗται δὲ αἱ προσθήκαι εὐρίσκονται εἰς τὰ ἀκόλουθα τῆς Βίβλου καταβατὰ 96, 104, 141, 167, 183, 184, 203, 204, 212, 300, 383, 399, 449, 502, 504, 533, 548, 549, καὶ εἴτις τῶν ἀλλαγῶν τῆς γῆς ἀγορασάντων ἐκ τῶν κανονικῶν τούτων Βιβλίων, βούλεται ἐξαλεῖψαι τὰς ῥηθείσας νόλους προσθήκας καὶ διορθῶσαι τὸ ἑαυτοῦ βιβλίον, εὐρέτω τοὺς ἀριθμοὺς τῶν ἄνω καταβατῶν, ἐν οἷς αἱ προσθήκαι εὐρίσκονται. Ἐπὶ τούτῳ γὰρ καὶ ἐγένετο τὸ παρὸν δι' ἡμετέρας Πατριαρχικῆς ὑπογραφῆς κατασφραλισθὲν, καὶ διὰ τὴν σύστασιν τοῦ Βιβλίου, καὶ διὰ τὸ κοινῆ συμφέρον. Εἴη δὲ ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις πᾶσι τοῖς ἐν εὐλικριεῖᾳ ἀναγινώσκουσι.

μωβ'. κατὰ μῆνα Ἀθγουστον.

† Ὁ πρῶην Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχης ΝΕΟΦΥΤΟΣ.

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΤΟΙΣ ΑΠΑΝΤΑΧΩΣ ΤΗΣ ΕΝΤΕΥΞΟΜΕΝΟΙΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΙΣ ΤΗΝ ΜΕΤ' ΕΥΛΑΒΕΙΑΣ ΠΡΟΣΚΥΝΗΣΙΝ
ΚΑΙ ΤΟΝ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ ΑΔΕΛΦΙΚΟΝ ΑΣΗΛΑΣΜΟΝ

ΕΛΛΗΣΙ τε και βαρβάρους, σοφοῖς τε και ἀνοήτοις ὀφειλέτης εἰμί. [Ρωμ. α', 14.] Ταῦτα εἶναι τὰ λόγια ὅπου ἐξεφώνησεν ὁ ἐν Χριστῷ λαλῶν Παῦλος, ὁ μέγας τῶν ἠθνῶν ἐν πίστει και ἀληθείᾳ διδάσκαλος. Διὰ τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν ὅλους ἐκείνους ὅπου ἀγαποῦν τὴν κοινὴν ὠφέλειαν τοῦ πλησίον, νὰ μὴ ὁμιλοῦν, ἢ νὰ συγγράφουν μὲ γλῶσσαν μόνον Ἑλληνικὴν, ἵνα δι' αὐτῆς ὠφελοῦν μόνους τοὺς πεπαιδευμένους τε και σοφοὺς, ἀλλὰ και νὰ ὁμιλοῦν, και νὰ συγγράφουν και μὲ γλῶσσαν ἀπλοϊκὴν ἐν ταύτῳ, ἵνα δι' αὐτῆς ἐπίσης ὠφελοῦν και τοὺς ἀσώφους και ἀπλοϊκοὺς ἀδελφοὺς. Ποίαν γὰρ ὠφέλειαν, εἰπέ μοι, ἢμπορεῖ νὰ λάβῃ ἓνας ἀπλοῦς ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν ἐνὸς βιβλίου μόνον Ἑλληνικοῦ; δὲν θέλει νομισθῆ εἰς αὐτὸν ὁ τὸ βιβλίον γράψας βάρβαρος, και αὐτὸς ἀντιστρόφως εἰς τὸν συγγράψαντα βάρβαρος; και οἱ δύο ὁμοῦ οὐκ ἔσονται εἰς ἀέρα λαλοῦντες; ἐὰν γὰρ (φησὶν ὁ ἴδιος Παῦλος ἐλέγχων τοὺς Κορινθίους, διατι ἐκαυχῶντο πῶς ἔλαβον τὸ χάρισμα νὰ λαλοῦν γλώσσας, και δὲν ἐπαρεκάλουν νὰ λάβουν ἐνταύτῳ και τὸ χάρισμα νὰ ἐρμηνεύουν αὐτὰς εἰς τοὺς ἄλλους, και ἀκολούθως νὰ οἰκοδομῶσι τὴν Ἐκκλησίαν), ἐὰν γὰρ φησὶ, μὴ εἰδῶ τὴν δύναμιν τῆς φωνῆς, ἔσομαι τῷ λαλοῦντι βάρβαρος, και ὁ λαλῶν ἐμοὶ βάρβαρος. [ἀ. Κορινθ. ιδ', 11.] Καὶ ὠφελεῖται μὲν ὁ Ἕλλην και σοφὸς ἀπὸ τὰ Ἑλληνικά, ἀλλ' ὁ ἀπλοῦς και ἀσώφους ἀδελφὸς οὐκ οἰκοδομεῖται.

Διὰ τοῦτο και ἡμεῖς εἰς τὴν ἀποστολικὴν ταύτην ἀκολουθοῦντες διδασκαλίαν, ἠθελήσαμεν διὰ τῆς παρούσης βίβλου νὰ ὠφελήσωμεν ἐνταύτῳ και τοὺς ἐλλογίμους και σοφοὺς, και τοὺς ἀπλοϊκοὺς και ἀσώφους. Ἐκείνους μὲν, μὲ τὸ Ἑλληνικὸν κείμενον τῶν θείων και ἱερῶν Κανόνων, ἀποστολικῶν, συνοδικῶν τε και μερικῶν. Τούτους δὲ, μὲ τὴν ἀπλουστέρην τῶν αὐτῶν Κανόνων ἐρμηνείαν τε και ἐξήγησιν (1), και ἀντιστρόφως πάλιν, τοὺς μὲν ἐλλογίμους και σοφοὺς ἠθελήσαμεν νὰ ὠφελήσωμεν μὲ τὴν ἐρμηνείαν, παραθέμενοι λελυμένα εἰς αὐτοὺς τὰ ὑπὸ τῶν παλαιῶν σοφῶν ἐν ταῖς κανόνισιν εὑρισκόμενα ἀπορα και μὴ παρὰ πάντων ἐκ τοῦ προχείρου νοούμενα· τοὺς δὲ ἀπλουστέρους, μὲ τὸ Ἑλληνικὸν, κἀνοντές τους νὰ ἔχουν εἰς αὐτοὺς τὴν προσήκουσαν ὑπόληψιν, και νὰ μὴ τοὺς νομίζουν τῆς ἐδικτῆς μας κοιλίας γεννή-

(1) Ἐντεῦθεν δεικνύεται πόσον εἶναι ψυχρὸς, πόσον μάταιος και πόσον ἄλογος ὁ λόγος τινῶν, ἦγουν, ὅτι οἱ θεῖοι Κανόνες δὲν πρέπει νὰ ἐξηγοῦνται εἰς τὸ ἀπλοῦν. Τί λέγεις, ἄνθρωπε, ὅποιος και ἂν ᾔσῃ ὁ ταῦτα λέγων; και εἶναι δίκαιον, οἱ θεῖοι και ἱεροὶ Κανόνες νὰ ᾔσῃ μεταφρασμένοι μὲν εἰς τὰ ἀραβικά, εἰς τὰ συριακά, εἰς τὰ αἰθιοπικά, και νὰ ᾔσῃ ἐξηγημένοι εἰς τὰ λατινικά, ἰταλικά, σλαβωνικά, ἀγγλικά, και σχεδὸν κάθε γένος τῶν καλουμένων χριστιανῶν, εἶναι δίκαιον νὰ ἔχῃ τοὺς ἱεροὺς Κανόνες τούτους μεταφρασμένους εἰς τὴν γλῶσσαν του, μόνον δὲ

τὸ γένος τῶν ὀρθοδόξων Ἀνατολικῶν Γραικῶν, μέσα εἰς τοῦ ὁποίου τὰ σύνορα και αἱ σύνοδοι συνεκροτήθησαν, και οἱ πατέρες τῶν Κανόνων ἐξήνηθησαν, και οἱ ἐξηγηταὶ τούτων ἐβλάστησαν, εἶναι δίκαιον, λέγω, μόνον τοῦτο τὸ γένος νὰ στερηθῆ και νὰ μὴ ἔχῃ τοὺς θείους Κανόνες μεταφρασμένους εἰς τὴν ἰδίαν γλῶσσαν του; Και ἂν τὸ ἐδικὸν μας γένος εἶχε πρότερον τοὺς Κανόνες τούτους ἐλληνικοὺς, διατι ἤξευρε τὰ ἑλληνικά, πῶς δὲν πρέπει τὸ αὐτὸ νὰ ἔχῃ και τώρα τοὺς Κανόνες ἀπλοῦς, διατι πλὴν τινῶν μόνον ἤξευρε τὰ ἀπλά; Εὐφῆμι, ὦ ἄνθρωπε,

ματα. Καὶ τούτους καὶ ἐκείνους ὁμοῦ, πλουτίζοντες μὲ ἓνα βιβλίον, δύσκολον μὲν νὰ εὑρεθῆ, διὰ τὸ ὀλιγοτύπων, δυσκολώτερον δὲ νὰ ἀποκτηθῆ ἀπὸ τὸν καθ' ἓνα, διὰ τὸ πολυέξοδον. Τοῦτο ἐστάθη ἡ πρώτη καὶ καθολικὴ αἰτία ὅπου παρεκίνησεν ἡμᾶς, ἀδελφοί, νὰ ἔλθωμεν εἰς τὴν ἐγγείρητιν τῆς παρούσης βίβλου.

Ἐστάθη ἀκόμη καὶ ἄλλη μία εἰδικωτέρα αἰτία ἡ ἐφεξῆς. Δὲν ὑπεφέραμεν, ἀγαπητοί, νὰ βλέπωμεν εἰς πολλὰ πολλῶν πνευματικῶν ἡδαιονομοκάνονα χειρόγραφα, κατακερματισμένους τοὺς θεῖους τούτους καὶ ἱεροὺς Κανόνας, νενοθευμένους, ψευδεπιγράφους, ἄλλους ἀντ' ἄλλων, καὶ τὰς ἐρμηνείας τῶν ἐξηγητῶν ἀντὶ τῶν κυρίως Κανόνων ἐκλαμβάνομενας, καὶ τὸ χειρότερον, ὅτι καὶ τὰς ἐρμηνείας ταύτας περιέχοντα, διεφθαρμένας, παρεξηγημένας καὶ ἀλλόκοτά τινα καὶ ἐσφαλμένα διδασκούσας. Ἐξ ὧν τί ἐτίκτετο; καρπὸς θανατηφόρος βεβαιότατα, καὶ ἀπωλείας παραίτιος ψυχικῆς, καὶ εἰς τοὺς κακῶς διορθοῦντας πνευματικοὺς, καὶ εἰς τοὺς κακῶς ὑπ' αὐτῶν διορθοῦμένους ἀμαρτωλοὺς. Ἰπίπερ, κατὰ τὴν κοινὴν παροιμίαν, ὁ σκαμβὸς κανῶν σκαμβὰ ποιεῖ καὶ τὰ κανονιζόμενα. Ὅθεν ἡμεῖς, διὰ νὰ θεραπεύσωμεν τὰ θανατηφόρα ρεύματα ταῦτα, διὰ τῶν ὁποίων ἐποτιζόντο οἱ ἀδελφοί μας ἀνατροπὴν θολερὰν κατὰ τὸν προφήτην, [Ἀββ. β', 15.] ἐσπουδάσαμεν νὰ ἀνκωδράμωμεν εἰς τὰς πρώτας πηγὰς, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ νὰ ἐξαντλήσωμεν γλυκύτατα, καθαρὰ καὶ ζωηφόρα τὰ ὕδατα· τὸ λέγω φανερώτερα, ἐσπουδάσαμεν νὰ εὐρωμεν τὰ βιβλία τῶν ἱερῶν Πανδέκτων, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, ὅχι μόνον νὰ μεταγράψωμεν ὁλόκληρον καὶ ἀκέραιον αὐτολεξεὶ τὸ Ἑλληνικὸν κείμενον τῶν θεῶν Κανόνων, ἀλλὰ καὶ νὰ μεθερμηνεύσωμεν εἰς τὴν ἀπλουστέραν ταύτην διάλεκτον τὰς ἀληθεῖς καὶ Ἑλληνικὰς ἐρμηνείας τῶν γνησίων καὶ παρὰ τῆς ἐκκλησίας ἐγκρινομένων ἐξηγητῶν τῶν θεῶν καὶ ἱερῶν Κανόνων. Πρῶτον μὲν, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ σχεδὸν πανταχοῦ, τοῦ τὴν πρώτην τάξιν ἔχοντος Θαυμαστοῦ καὶ ἐπιφανοῦς Ἰωάννου τοῦ Ζωναρά (1), καὶ ἐπομένως Θεοδώρου τοῦ Βαλσαμῶνος (2),

(1) Ἰωάννης ὁ Ζωναρᾶς ἦν ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ κατὰ τὸ 1148 ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ· μέγας δὲ Δρουγγάριος χρηματίας πρότερον τῆς βίβλης, καὶ πρωτοασκητικὸς μοναχὸς ὕστερον ἔγινεν ἐν τῇ μονῇ, ὡς λέγουσι, τῆς ἁγίας Γλυκερίας, καὶ παρακινήθεις ἀπὸ τινος, ὡς αὐτὸς τοῦτο λέγει ἐν τῇ προομιᾷ τῶν Κανόνων, σοφώτατα καὶ ἄριστα πάντων τῶν μετὰ ταῦτα ἐρμηνευτῶν ἐξηγήσατο τοὺς θεῖους καὶ ἱεροὺς Κανόνας τῶν ἁγίων καὶ πανευφήμων Ἀποστόλων, τῶν ζ' οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ πάντων τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν, ὡς μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ ἀνόνομος τις παρὰ Διοντί τῷ Ἀλατίῳ· ἐστὶ δὲ τὴν φράσιν σαφῆς τε ἄμα καὶ κομψός. Βίς τούτου τὰς ἐρμηνείας τίσων πολλὰ κατ' ἔχνος ἠκολούθησε μετὰ ταῦτα ὁ Βαλσαμῶν, ὥστε ὅπου ὅχι μόνον ἀναφέρει ταύτας εἰς τὰς ἐδικὰς του ἐρμηνείας κατὰ τὸ νόημα, ἀλλὰ εἰς τὰ περισσότερα μέρη καὶ αὐτὰς τὰς ἰδίας λέξεις καὶ περιόδους μεταχειρίζεται τοῦ Ζωναρά, καὶ ὑπερφυέστατον αὐτὸν ὀνομάζει εἰς πολλὰ μέρη, καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῆς πρὸς Ἀμμων ἐπιστολῆς τοῦ Μιγ. Ἀθανασίου· καθὼς καὶ ὁ Βλάσταρις παρομοίως ὑπερφυῆ αὐτὸν ὀνομάζει, ὁ δὲ Ἀνόνομος παρὰ Ἀλατίῳ θαυμαστὸν Ζωναρᾶν καλεῖ. Αἱ ἐρμηνεῖαι τοῦ ὅμοιως ὄλαι δὲν σώζονται οὔτε γὰρ εἰς τοὺς κανόνας τοῦ Νύστης, ἢ τοῦ Τιμοθέου, ἢ τοῦ Θεοφίλου, ἢ τοῦ Κυρίλλου σώζονται τὶς ἐρμηνεῖαι τοῦ Ζωναρά ἐν ταῖς Πανδέκταις. Κοντὰ δὲ εἰς τὰς τῶν κανόνων ἐρμηνείας, καὶ γενικῆν ἱστορίαν συνέγραψεν ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἕως τῆς βασιλείας Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ἀλλὰ δὴ καὶ τοὺς ἀναστασίμους τῆς ὀκτωήχου κανόνας τοῦ Δαμασκηνοῦ εἰς πλάτος ἠρμήνευσεν.

(2) Θεόδωρος ὁ Βαλσαμῶν ἦν ἐπὶ τῆς βασιλείας Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ καὶ Μιχαὴλ, πατριάρχου τῆς Ἀγγιᾶλου, τοῦ καὶ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων, κατὰ τὸ τέλος τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος, ὕστερότερος κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ζωναρά καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ Ἀριστηνοῦ, διάκονος χρηματίας τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ νομοφύλαξ, καὶ χαρτοφύλαξ, καὶ πρῶτος τῶν Βλαχερνῶν. Κατὰ δὲ τὸ 1203 βασιλεύοντος Ἰσακίου τοῦ Ἀγγέλου, καὶ πατριαρχεύοντος Γεωργίου τοῦ Ξιφιλίνου, κανονικὰς τινὰς ἐρωταποκρίσεις

ἔγραψεν, αἵτινες εἶναι αἱ πρὸς τὸν Μάρκον Ἀλεξανδρείας. Ἀφ' οὗ δὲ ἡ Κωνσταντινούπολις ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν, κατὰ τὸ 1204 ἔτος, ἐχειροτονήθη καὶ πατριάρχης Ἀντιοχείας, καὶ ἐπιγράμματα συνέθηκεν εἰς τὸν διαληφθέντα Γεώργιον τὸν Ξιφιλίνον. Οὗτος ὡν διὰ προσταγῆς τοῦ βασιλέως Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ καὶ ὑπὸ Μιχαὴλ τοῦ πατριάρχου παρακινήθεις, ἐτι διάκονος ὢν, ὡς αὐτὸς τοῦτο λέγει ἐν τῇ προομιᾷ τοῦ νομοκάνονος, τοὺς παρὰ τοῦ Φωτίου συνοψισθέντας δεκατίσσερας τίτλους τῶν βασιλικῶν νόμων, ταῦτόν εἶπεν τὸ νομοκάνονον τοῦ ἁγιωτάτου Φωτίου, ἐσχολίασε καὶ εἰς πάντας τοὺς θεῖους κανόνας, ἀποστολικούς, συνοδικούς τε καὶ πατρικούς, ἐρμηνείας ἐποίησε πλατυτάτας καὶ πολυστίχους, αἵτινες σώζονται ἕως τοῦ νῦν· δύο δὲ μέρη συμπληροῦσι τὰς ἐρμηνείας αὐτοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὢν τὸ πρῶτόν ἐστιν αὐτὴ δὴ ἡ τοῦ Ζωναρά προλαβούσα ἐρμηνεία, τὴν ὁποίαν ὅχι μόνον κατὰ τὸ νόημα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς λέξεις αὐτὰς μεταχειρίζεται· τὸ δεύτερον μέρος τῆς ἐρμηνείας του εἶναι νόμοι πολιτικοὶ καὶ σημειώματα πατριαρχικά, καὶ Νεαρά βασιλείων. Περὶ μὲν ὢν τῶν ἐξηγήσεων τοῦ ἀνδρὸς τούτου, εἴτε ἐπιτυχάνας, εἴτε καὶ μὴ, ἡμεῖς μὲν οὐ λέγομεν, αἰδοί τοῦ ἀνδρὸς, καίτοι ἐν πολλοῖς αὐτὸν διορθοῦντες, ἔξω τῆς ἀληθείας ἐκπίπτοντα, καὶ ἐναντιούμενον αὐτὸν ἑαυτῷ ἀποδιδυμόντας· μαρτυρήσαι δὲ ἀντὶ ἡμῶν ὁ σοφὸς ἀνὴρ Ἰωάννης ὁ Κίτριος, ἐν οἷς γράφει (σελ. 333 τοῦ Γιοῦρ. Γραικ.) πρὸς Κωνσταντίνον Καθββάσιλαν τὸν Δυρραχίου περὶ τοῦ Βαλσαμῶνος λέγον· «ὁ ἴσως οὗτος ἀνὴρ ὁ Ἀντιοχείας, τρίτων μὲν ἦν ἐς ἀκριβεῖς τῶν νομικῶν καὶ κανονικῶν νομοθετημάτων· τὰ μόντοι συγγράμματα τούτου, ὅσα πρὸς κανονικὰ καὶ νομικὰ λήμματα ἐξηγέθησαν, οὐκ εἰς τὸ πᾶν ἀκριβεῖας ἐχόμενα καταφαίνονται· ἀλλὰ τὸ παράδοξον, ὥστε ραγεῖ ἐκλήθης μάλιστα καὶ παροράσεως προΐοντα, καίτου καὶ ἐφ' ἑαυτῶν μεριζόμενα· ἐγὼ δὲ, καὶ ζῶντος ἐκείνου, πολλῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει νομοτρίβουμένων ἀκήκοα, ἐπιλαμβανομένων τινῶν τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου γνωμοδοτημάτων, ὡς μὴ κατὰ ματρὰν ἐξενεχθέντων, ἐν τε κανόνων ἐρμηνείαις καὶ νόμων, καὶ ἄλλοις τοιοῖσδε συγγράμμασι. Καὶ ἴνα ἐγὼ συντόμως εἶπω, ὁ Βαλσαμῶν

σπανιάκις δὲ Ἀλεξίου τοῦ Ἀριστηνοῦ (1), πολλάκις τοῦ ἀνωνύμου (2), καὶ ἄλλων (3).

Κοντὰ δὲ εἰς τὴν ἐρμηνείαν ἐσπουδάσαμεν, ἐκ πλαγίου παντὸς τοῦ εἰς ἐξήγησιν προκειμένου κανόνος, νὰ παρασημειώσωμεν μὲ Ἑλληνικοὺς χαρακτηῖρας καὶ τὸν ἀριθμὸν ὄλων ἐκείνων τῶν Κανόνων, ὅπου εἶναι ὅπως οὖν σύμφωνα μὲ τὸν ἐξηγούμενον καθ' αὐτό. Εἶτα καὶ εἰς τοῦτο μὴ ἀρκεσθέντες, μετὰ πολλοῦ κόπου ἐπεμελήθημεν καθ' ἓνα ἀπὸ αὐτοὺς ἐκείνους τοὺς παραλλήλους καὶ συμφώνους κανόνας νὰ ὑποστρώτωμεν μὲ βραχυλογίαν ὑποκάτω τῆς ἐρμηνείας τοῦ κυρίου Κανόνος, κάνοντες καὶ ἐκείνων εὐσύνοπτον τὴν ἔννοιαν μὲ τὸν τρόπον τοῦτον. Ὡσάν ὅπου ἀπὸ μόνον τὸν ἀριθμὸν, ἂν δὲν ἴδῃ καθ' ἓνα εἰς τὸν τόπον του, ὁ ἀναγινώσκων τίποτε δὲν καταλαμβάνει, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἀνοίγῃ συχνὰ τὸ βιβλίον, καὶ νὰ ἐρευνᾷ ποῦ εὐρίσκονται οἱ σημειούμενοι. Τὸ ὅποιον πῶς εἶναι ἐργῶδες καὶ ζάλης πολλῆς πράξονον, τίς δὲν τὸ ὁμολογεῖ; Διὰ τοῦτο ἡμεῖς ἠθελήσαμεν νὰ κάμωμεν καὶ τοῦτον τὸν κόπον ξεχωριστά. Εἰ γὰρ καὶ φαίνεται ἡ περιληπτικὴ αὕτη συμφωνία τρόπον τινὰ περιττὴ διὰ τὴν ταυτολογίαν, κατὰ ἄλλον ὅμοιον τρόπον εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὴν τῶν ἀναγινωσκόντων εὐκολίαν. Διότι ἀσυγκρίτως εὐκολώτερον εἶναι εἰς τὸν ἀναγνώστην νὰ εὐρίσκῃ εἰς ἓνα μέρος συναγμένους ἐν συντόμῳ ἔλους τοὺς συμφωνοῦντας κανόνας, καὶ μὲ μιαν ὁμαθίαν νὰ θεωρηθῇ ποῦ συμφωνοῦν, καὶ ποῦ διαφέρουν, πᾶρξ νὰ γυρίξῃ τὰ φύλλα, διὰ νὰ εὐρίσκῃ ε', ἦ ἡ, ἦ ι. τυχόν κανόνας, καὶ ἕως ὅπου νὰ εὐρίσκῃ τὸν ἓνα, νὰ ἀλησημονᾷ τὸν ἄλλον, καὶ ἀκόλουθως νὰ ματαιοπονηῇ ζητῶν τὰ δυσπερίληπτα.

Ὡστε, ἂν πολλὰ νομοκάνονα εὐρίσκωνται εἰς ὑποθέσεις ἀνάγοντα τοὺς ἱεροὺς Κανόνας, διὰ τὸ εὐσύνοπτον τε καὶ ευκολομνημόνευτον (καθὼς εἶνε τὸ τοῦ Ματθαίου Βλαστάρεως, τὸ τοῦ Φωτίου καὶ ἄλλων), δὲν εἶναι ἐστερημένον τοῦ τοιούτου καυχήματος, καὶ τὸ Κανονικὸν τοῦτο. Σχεδὸν γὰρ κάθε κανὼν ὁ συμφωνίαν ἔχων μία διαφορετικὴ ὑπόθεσις ἐστὶ. Ἄει δὲ καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς μὲν τοὺς πρώτους τῆς τάξεως κανόνας ἢ συμφωνία τῶν ὑστέρων γίνεται, οἱ δὲ ὑστεροὶ εἰς τοὺς πρώτους ἀναφέρονται. Ὀλιγάκις δὲ οἱ πρώτοι εἰς τοὺς ὑστέρους ἀνακαλοῦνται.

Ἴνα δὲ πλήρης ἡ συμφωνία γένηται, ἀπηνθήσαμεν καὶ τοὺς Κανόνας τῶν λοιπῶν πατέρων, τῶν μὴ ὑπὸ οἰκουμενικῆς συνόδου βεβαιωθέντων, λέγω δὴ τοῦ ἁγίου Νικηφόρου (4), τοῦ Νικολάου Πατριάρχ-

πρὸς τὸν Ζωναρᾶν συγκρινόμενος. ὡς ἀτελής παῖς πρὸς τέλειον ἄνδρα εὐρίσκεται· ἀγκαλιὰ καὶ ὁ Πατριάρχης Φιλόθεος παρὰ Ἀρμενοπούλου (σελ. 288 τοῦ Γεν. Γραμμοτ.) καὶ ὁ ἅγιος Μάρκος ὁ Ἐβρίσου ἐν τῷ Τόμῳ τῆς ἀγάπης (σελ. 581), καὶ ὁ Γεννάδιος ὁ Σχολάριος ἐν τῇ αὐτῇ τόμῳ (σελ. 264) σοφίστατον ἐν τοῖς νόμοις καὶ Κανόσι καλοῦσιν αὐτόν.

(1) Ἀλέξιος ὁ Ἀριστηνός ἐν τοῖς χρόνοις καὶ αὐτὸς ἦν τοῦ Βασιλείου Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, μεταγενέστερος τοῦ Ζωναρᾶ, ὀλίγον δὲ προγενέστερος τοῦ Βαλσαμῶνος, κατὰ τὸ 1166 ἔτος τῆς σωτηρίας· διάκονος δὲ καὶ νομοφύλαξ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας γενόμενος. ἐπιτιμῆν εἰς πάντας τοὺς ἱεροὺς κανόνας ἐποίησεν, ὃ δὴ καὶ νομοκάνονον ὀνομάζεται.

(2) Ὁ ἀνώνυμος ἐρμηνευτὴς ὅτι μὲν ἦτο ἄλλος ἀπὸ τὸν Ἀριστηνόν, καὶ ὅτι ὑστερώτερος ἐκείνου, μαρτυρεῖ τὰ παρ' αὐτοῦ λεγόμενα· ἐν μὲν γὰρ τῇ σ'. ἀποστολικῇ γράμμῃ περὶ τῆς ἐπιτομῆς τοῦ Ἀριστηνοῦ ὁ τὸν παρόντα συνοψήσας κανὼνα, οὐ καλῶς τοῦτον ἐνόησεν· ἐν δὲ τῇ ιθ'. τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ περὶ τοῦ αὐτοῦ Ἀριστηνοῦ λέγει· ὁ γοῦν συνοψήσας τὸν παρόντα κανὼνα, τὸν μὲν ἐν πλάτει καθεῖνον [ἀφορισμὸν τῶν διγῶμων, τῶ ἀθετοῦντι τὴν παρθενίαν παρῆδραμεν· ὅθεν θαυμάζω πῶς ὁ Δοσίθεος καὶ ἄλλοι ὑπέλαβον νὰ ἦνε οὗτος ὁ Ἀριστηνός· τινὲς δὲ λέγουσι νὰ ἦναι Συμεὼν ὁ Μάγιστρος καὶ Λογοθέτης. Ἐρμηνείαν οὖν καὶ οὗτος ποιεῖται εἰς τοὺς ἱεροὺς κανόνας, ἕως τοῦ πδ'. τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, συντομωτέραν μὲν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῆς τοῦ Ζωναρᾶ καὶ Βαλσαμῶνος, ἐν ἐνόις δὲ καὶ πλατυτέραν, τῆς δὲ τοῦ Ἀριστηνοῦ ἑλίποτε πλατυτέραν.

(3) Κοντὰ δὲ εἰς τούτους μερικὰ ἐρανίσθημεν καὶ ἀπὸ τὸ

νομοκάνονον τοῦ σοφοῦ ἐν ἱερομονάχοις Ματθαίου τοῦ Βλαστάρεως, ὅστις ἤκμαξε κατὰ τὸ 1333 ἔτος, καὶ ἠκολούθησεν εἰς τὰς ἐρμηνείας τοῦ Ζωναρᾶ, καὶ μάλιστα τοῦ Βαλσαμῶνος, ἀπὸ τὸν Ἰωσήφ τὸν Αἰγύπτιον, ὅστις ἐστάθη παραφραστὴς καὶ ἐρμηνευτὴς τῶν κανόνων εἰς τὰ ἀραβικά καὶ προσθύτερος ἐχειροτονήθη, ἀκμάζων κατὰ τὸ 1398 ἔτος, ἀπὸ τὰ νομοκάνονα Ἰωάννου τοῦ Ἀντιοχείου καὶ Ἰωάννου τοῦ ἀπὸ σχολαστικῶν, τοῦ χρηματίσαντος μὲν πρότερον προσθυτέρου Ἀντιοχείας, ὑστερον δὲ εὐρισκομένου ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀποκριταρίου τοῦ Ἀναστασίου Ἀντιοχείας κατὰ τὸν Ζωναρᾶν (Δοσίθ. σελ. 514. τῆς δωδεκαβιβλίου), ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ γενομένου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, μετὰ τὸ ἐξορισθῆναι τὸν Πατριάρχην Εὐτύχιον, καὶ ὡς ἀγίου ἐορταζομένου ἐν τῇ μηνίῳ τῆ λα'. Φεβρουαρίου, ὅστις, κατὰ μὲν τὸν Δοσίθειον, ἄλλος ἐστὶν ἀπὸ τὸν Ἀντιοχίαν Ἰωάννην, κατὰ δὲ ἄλλους ὁ αὐτὸς ἐστὶ μὲ τὸν Ἀντιοχίαν· ἐκαλεῖτο γὰρ οὗτος καὶ Ἀντιοχίος, διατὶ ἐγένετο, ὡς εἴπομεν, τῆς Ἀντιοχείας προσθύτερος· εἰ δὲ καὶ ἡμεῖς συνισφίραμεν μέρος τι εἰς τὴν ἐρμηνείαν ταύτην, οὐχὶ μίαν φιλήν μετάφρασιν ποιήσαντες τῆς λέξεως, καθὼς ἤθελε νομίσει τινὰς, ἀλλὰ τὰ ἐν τοῖς ἐξηγηταῖς ἔλλείποντα ἀναπλήρωσαντες, τὰ ἀσαφῆ σαφηνίσαντες, τὰ ἐναντία διορθώσαντες καὶ τὰ περιττὰ περικόψαντες, τοῦτο, λέγω, θέλουσι τὸ γνωρίσει οἱ φιλολόγοι ἀπὸ τῆν παράλληλον θέσιν καὶ τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς εἰς τὸ ἀπλοῦν ἐρμηνείας ταύτης.

(4) Τοῦ ὁποίου, παρὰ μὲν τῷ τόμῳ τῶν συνοδικῶν ἐξ ἑξ ἑκείνων κανόνες εὐρίσκονται, παρ' ἄλλοις δὲ λζ'. ἐξ, δὲ κατὰ τὸ 814 ἔτος ὁ ἅγιος οὗτος, ἀλλὰ τούτου τοὺς κανόνας καὶ ξεχωριστὰ ἐγράψαμεν ἐν τῷ τέλει, μεταφρασμένους εἰς τὸ ἀπλοῦν.

χου Κωνσταντινουπόλεως (1), τοῦ Ἰωάννου Κίτρους (2), τοῦ Νικήτα (3) καὶ Πέτρου, διακόνου καὶ χαρτοφύλακος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας (4), τοὺς τοῦ Νηστευτοῦ κανόνας (τοὺς ὁποίους καὶ ἰδιαίτερος ἐν τῷ τέλει τῶν κανόνων ἑλληνιστὶ ἐτάξαμεν διὰ τὴν αἰτίαν ὅπου λέγομεν ἐκεῖ), καὶ τούτους εἰς τὴν συμφωνίαν συνηριθμήσαμεν. Οὐ παρεσημειώσαμεν ὁμῶς ἐξωθεν ἐν τῷ περιθώριῳ καὶ τοὺς ἀριθμούς αὐτῶν. Τοῦτο γὰρ τὸ προνόμιον ἐδώκαμεν εἰς μόνους τοὺς ὑπὸ τῆς οἰκουμένης σ'. συνόδου βεβαιωθέντας, καὶ ἀκολουθῶς οἰκουμένην ἰσχὺν ἔχοντας, καὶ παρὰ τῶν ἐρμηνευτῶν, καὶ τῆς ἐκκλησίας ὡς καθολικοὺς κανόνας ἀποδεχθέντας τε καὶ ἐρμηνευθέντας.

Οὐ μόνον δὲ τούτους, ἀλλὰ καὶ τὰ θεσπίσματα καὶ νόμους τῶν βασιλέων, μάλιστα δὲ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, καὶ Δίγιστα (5), Κώδικάς τε (6) καὶ Ἰνστιτούτα (7) καὶ Νεαράς (8), καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, τοὺς πολιτικούς νόμους φιλοκλήσαντες, ἐρανίσθημεν καὶ ἐξ αὐτῶν ὅσα ἦτο ἢ σύμφωνα ὅπως οὖν τοῖς ἱεροῖς Κανόσιν, ἢ καὶ ἀναπληρωτικὰ τούτων. Ὅσα δὲ ἦτο ἐναντία, ἠκυρώσαμεν, καθὼς αὐτὸ τοῦτο οἱ αὐτοὶ πάλιν πολιτικοὶ νόμοι θεσπίζουσι (9).

(1) Τοῦ ὁποῦ, παρὰ μὲν τῇ αὐτῇ τῶν μόνων κανόνες εὐρίσκονται, παρὰ τοῖς ἀκριβεστέροις δὲ, ἰα'. Ἐποίησε δὲ τούτους ἐπὶ Ἀλεξίῳ, τοῦ Κομνηνοῦ κατὰ τὸ 1084 ἔτος, τοὺς ὁποίους ἠρμήνευσεν ὁ Βαλαμίων, οὗς καὶ αὐτοὺς ἐγράψαμεν χωριστά.

(2) Τοῦ ὁποῦ κανόνες σώζονται ἐν χειρογράφοις κώδικι λα' ἐν εἰδίᾳ ἀποκρίσει πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Δυρραχίου τὸν Καθόλου, ὅστις ἐξ ὀλίγων ὑστερον ἀπὸ τὸν Βαλαμ. ἢ σχεδὸν κατὰ τὸν αὐτὸν αἰῶνα.

(3) Τοῦ ὁποῦ Κανόνες ε' σώζονται σταλέντες πρὸς Κωνσταντινὸν ἐπίσκοπον ἐν χειρογράφοις κώδικι.

(4) Τούτου σώζονται ἀποκρίσεις κδ' ἐν τῷ β' τόμῳ τῆς συλλογῆς τῶν συνοδικῶν, σελ. 1004, τὰς ὁποίας ἐποίησε πρὸς ἄλλα τόσα ἰσάριθμα ἐρωτήματα ὅπου ἐρωτήθη' ἐξ ἧς δὲ κατὰ τὸ 1100 ἔτος.

(5) Δίγιστα, ὄνομά ἐστι λατινικόν σημαίνει δὲ ἀπλῶς διατάξιν, καὶ διατάξεις πληθυντικῶς ἐνταῦθα δὲ δηλοῖ τοὺς νόμους τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τοὺς ὁποίους ἐκ διαφόρων ἐθνῶν συνάξας ἐποίησεν ἐξ αὐτῶν πενήτηντα βιβλία, τοὺς πλείον ἐκλεκτοὺς, καὶ τοὺς ὀνόμασι Δίγιστα, καθὼς περὶ τῶν πρακτικῶν καὶ μὴ πρακτικῶν διατάσσουσι.

(6) Κώδικξ, εἶναι λέξις ἑλληνική, καὶ σημαίνει δέρμα· λαμβάνεται δὲ περιεκτικῶς ἀντὶ βιβλίου δερματίνου, καθὼς ἐνταῦθα λέγεται γὰρ Κώδικας τὸ νομικὸν δωδεκάβιβλον τοῦ Ἰουστινιανοῦ, εἰς τρεῖς κώδικας διαιρούμενον.

(7) Ἰνστιτούτα ἐστὶ λέξις λατινική σημαίνει δὲ εἰσαγωγὴν ἐνταῦθα δηλοῖ τὴν νομικὴν προπαίδειαν ὅπου ἔκαμεν ὁ Ἰουστινιανὸς πρὸς κατάληψιν τῆς τῶν νόμων ἐπιστήμης.

(8) Νεαρά, εἶναι ἢ νεωστὶ ἐκδοθεῖσα διατάξεις ὅτουδήποτε βασιλέως, καὶ σημαίνει νόμον πολιτικόν.

(9) Σημειώται δὲ, ὅτι τρεῖς μεγάλοι καὶ σοφοὶ ἄνδρες ἐσύνταξαν τοὺς βασιλικούς νόμους ὁ σοφώτατος Φώτιος, εἰς ἰδ' τίτλους ἀνακεφαλαιώσας τὰ Ἰνστιτούτα, καὶ Δίγιστα, καὶ Κώδικας, καὶ Νεαράς τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὁ σοφὸς ἀνὴρ Μιχαὴλ ὁ ἀνθύπατος καὶ κριτῆς, Ἀσταλαϊάτης ἐπιλεγόμενος, κατὰ κέλευσιν Μιχαὴλ τοῦ Δούκα, εἰς τίτλους ης'. Τοὺς πολιτικούς τούτους νόμους περιλαβὼν, ὡς εὐρίσκονται εἰς τὸ β' βιβλίον τοῦ Γεωργίου Γραικοῦ, καὶ ὁ σοφὸς Κωνσταντῖνος ὁ Ἀρμενόπουλος καὶ κριτῆς τῆς Θεσσαλονίκης, εἰς ἕξ βιβλία συντεμὼν αὐτοὺς, ἦτις καὶ Ἐξάβιβλος καλεῖται. Ἐκ τούτων δὲ τῶν τριῶν, μᾶλλον ἐγκρίνεται ἢ τοῦ Φωτίου σύνθεσις, ὡς ἀκριβεστέρα ἔκαμαν δὲ καὶ ὁ Δείων, καὶ Κωνσταντῖνος ὁ υἱὸς τοῦ ἐκλογῆν συντομωτέραν εἰς τοὺς νόμους τοῦ Ἰουστινιανοῦ, καὶ ἐπιδιόρθωσιν εἰς τὸ φιλαν-

θρωπότερον, ἦτις περιέχεται εἰς τίτλους ογ' καὶ εὐρίσκεται εἰς τὸ β' βιβλίον τοῦ Γεωργίου Γραικοῦ, σελ. 79. Ἐπειδὴ δὲ, ὡς εἶπομεν, ἐκρίναμεν νὰ συναρμόσωμεν μὲ τοὺς ἱεροὺς Κανόνας, καὶ τοὺς πολιτικούς νόμους τῶν βασιλέων, δὲν θέλει εἶναι ἐξω τοῦ πρίποντος, τὸ νὰ ἀναφέρωμεν ἐν συντόμῳ ἐδῶ χάριν τῶν φιλομαθῶν πῶθεν ἔλαβον τὴν ἀρχὴν οἱ πολιτικοὶ οὗτοι νόμοι. Τὸν παλαιὸν καιρὸν οὕτε οἱ βασιλεῖς εἶχον κατὰστασιν, οὕτε οἱ νόμοι αὐτῶν εἶχον εὐταξίαν τινά. Πρῶτος δὲ ὁ Ἀππιος Κλαύδιος, μὲ ἄλλους δέκα ἄνδρας ὁμοῦ, ἐσύναξε μὲν ὅσα νόμιμα εὐρίσκοντο εἰς τοὺς Ῥωμαίους, ἢ ἄγραφα ἢ γεγραμμένα, διεσκοπισμένα ὄντα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ ἀσύνητα ἔστειλε δὲ καὶ ἔφερεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ τοὺς νόμους τοῦ Δράκοντος καὶ Σόλωνος, καὶ ἀπὸ ἄλλους τόπους τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἐξ αὐτῶν διαλέξας τὰ καλῆτερα, ἔκαμε δώδεκα βιβλία, Δωδεκάβιβλον ὀνομάσας αὐτά. Μετὰ τὸν Ἀππιον ἄλλοι πάλιν σοφοί, ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν Γάϊον, ἔκαμαν ἄλλας νομοθεσίας. Καὶ μετὰ τούτους ἄλλοι διάφοροι βασιλεῖς ἔγραψαν διαφόρους νόμους καὶ ἐρμηνείας, καθὼς τοὺς ἐφάνη συμφέρον διὰ τὴν πολιτείαν· εἰς τρόπον ὅτι, τὰ βιβλία τῶν νόμων τούτων ἐπληθύνθησαν, ὡς λέγει ὁ ἀείδημος Δυσίθεος καὶ ἄλλοι, καὶ ἔγιναν περισσώτερα ἀπὸ δύο χιλιάδας, ἕως εἰς τὸν καιρὸν τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ τοῦ μεγάλου· ταῦτα δὲ πάντα ἐσύναξεν ὁ αὐτὸς Ἰουστινιανὸς μὲ τὸ μέσον τῶν σοφῶν ἀνδρῶν, Ἰωάννου Πατρικίου τοῦ Τριβουνιανοῦ, Θεοφίλου καὶ Θεοδοίου, εἰς πενήτηντα βιβλία, τὰ ὁποία ὀνόμασι Δίγιστα, ἦτοι διατάξεις. Αὐτὸς ὁ ἴδιος βασιλεὺς ἔκαμε καὶ τρεῖς Κώδικας, ὀνομαζομένους Γρηγοριανόν, Βρυγογενιανόν καὶ Θεοδοσιανόν, τῶν ὁποίους ἐνώσας μὲ τοὺς νόμους, ὅπου ἔκαμε διὰ Θαλαλαίου, Ἀνατολίου καὶ Ἰσιδώρου, ἐποίησε δώδεκα βιβλία, καὶ τὰ ὀνόμασε Δωδεκάβιβλον τῶν Κωδικῶν. Αὐτὸς ἔκαμε καὶ τὴν εἰσαγωγὴν καὶ προπαίδειαν τῶν νόμων, τὴν ὁποίαν Ἰνστιτούτα ὀνόμασεν, ἦτις ἦτο ὡσὰν πρῶτα στοιχεῖα εἰς ἐκείνους ὅπου ἐμάνθανον τοὺς νόμους· αὐτὸς ἐσύναξε εἰς χωριστὸν βιβλίον καὶ τὰς Νεαράς, ἦτοι τὰς νῆας διατάξεις, ὅλων τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλέων καὶ τὰς ἰδικὰς του, αἵτινες ἦσαν ἑκατὸν ἑβδομήκοντα. Οὐ μόνον δὲ τούτους πάντας τοὺς νόμους ἐσύναξεν ὁ Ἰουστινιανὸς, ἀλλὰ καὶ μετέφρασεν αὐτοὺς ἐκ τῆς λατινικῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ ἐξήγησεν αὐτοὺς μὲ τὸ μέσον τῶν ἀνωτέρω σοφῶν, καὶ μάλιστα τοῦ Τριβουνιανοῦ, ὅστις καθὼς ἦτο ἐπιδίξιος εἰς τὸν νοῦν, ἔτσι ἦτο ἐπιδίξιος καὶ εἰς τὴν φιλαργυρίαν. Διὰ τοῦτο παίρνωντας ἄσπρα ἀπὸ ἐκείνους ὅπου εἶχον ὑποθήσεις, ἢ ἄλλαξτε τοὺς νόμους κατὰ τὸ ὄλημα ἐκείνων ὅπου τοῦ τὰ ἕδωκαν, ἢ τοὺς ἀφι-

Τελευταίον δὲ ἐσπουδάσαμεν νὰ πλουτίσωμεν τὸ βιβλίον καὶ μὲ διαφόρους φιλολογικὰς ὑποσημειώσεις συντελούσας ἢ πρὸς περισσοτέραν σαφήνειαν τῆς ἐρμηνείας, ἢ καὶ πρὸς συμβιβασμὸν τῶν ἐναντιοφανεῶν κανόνων, ἢ καὶ κατὰ ἄλλον τινὰ τρόπον χρήσιμα, διὰ νὰ κατασκευάσωμεν μὲ ταῦτα πάντα ποθητὴν καὶ ἐρασιμὴν τὴν βίβλον εἰς ὄλους. Ὡστε ὅπου ἢ παρ' ἡμῶν προτιθεμένη τράπεζα πνευματικὴ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, δὲν εἶναι λιτὴ καὶ μονοειδής, διὰ νὰ φέρῃ ἀηδίαν καὶ κόρον εἰς τοὺς ἐδικούς της συνδαιτυμόνας, ἀλλ' εἶναι καὶ διάφορος καὶ κατὰ πάντα ὠφέλιμος, διὰ νὰ προξενῇ ἐν ταύτῳ καὶ ἡδονὴν καὶ ὠφέλειαν. Ὁ Ἕλληνας καὶ ἀπερίεργος ἀναγινώσκει μόνον τὸ Ἑλληνικὸν κείμενον τοῦ Κανόνος καὶ εὐχαριστεῖται.

Ὁ ἀπλοῦς καὶ ἀπερίεργος ἀναγινώσκει τὴν ἐρμηνείαν μοναχὴν καὶ ἀρκεῖται. Ὁ περίεργος ἀναγινώσκει καὶ τὴν συμφωνίαν καὶ ἀναπαύεται.

Ὁ περίεργος καὶ κατὰ πολλὰ φιλόπονος, ἀναγινώσκει ἀκόμη καὶ τὴν ὑποσημείωσιν καὶ ἡδύναται.

Ἐν τῷ τέλει δὲ τῶν ἱερῶν Κανόνων ἐπροσθέσαμεν καὶ τὴν περὶ συνοικεσίων διδασκαλίαν ὡς ἀναγκαίαν (1). Τούτων οὕτως εἰρημένων, καὶ τῆς ἐξηγήσεως τῶν ἱερῶν Κανόνων ἀναγκαιοτάτης οὐσης πρὸς τὴν κοινὴν ἀπάντων τῶν χριστιανῶν σωτηρίαν, καιρὸς ἀρμόδιος εἶναι νὰ ἐκφωνήσω ἐκεῖνο τὸ προφητικὸν τοῦ Βαρούχ· «Αὕτη ἡ βίβλος τῶν προσταγμάτων τοῦ Θεοῦ, καὶ νόμος ὁ ὑπάρχων εἰς τὸν αἰῶνα». [Βαρουχ. δ' 1]. Αὕτη ἡ βίβλος εἶναι ἢ μετὰ τὰς ἁγίας Γραφὰς ἁγία Γραφή, ἢ μετὰ τὴν Παλαιὰν καὶ Καινὴν διαθήκην Διαθήκη. Τὰ μετὰ τὰ πρῶτα καὶ θεόπνευστα λόγια, δευτέρα καὶ θεόπνευστα λόγια. Αὕτη ἐστὶ τὰ αἰώνια ὄρια, ἃ ἔθεντο οἱ πατέρες ἡμῶν, καὶ νόμοι οἱ ὑπάρχοντες εἰς τὸν αἰῶνα καὶ ὑπὲρ πάντας τοὺς ἐξωτερικοὺς καὶ βασιλικούς νόμους τῶν Διγέστων, τῶν Ἰνστιτούτων, τῶν Κωδίκων, τῶν Νεαρῶν ὑπερέχοντες. Ἐκείνους μὲν γὰρ βασιλεῖς μόνον ἐξέδωκαν, τούτους δὲ, αἱ μὲν σύνοδοι, οἰκουμενικαὶ τε καὶ τοπικαί, διὰ Πνεύματος ἁγίου, ὡς εἶπομεν, ἐθέσπισαν, οἱ δὲ βασιλεῖς ἐπεκύρωσαν. Αὕτη ὡς ἀληθῶς ἐστὶ, καθὼς αὐτὴν ἐπωνομάσαμεν, τὸ Πηδάλιον τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, διὰ μέσου τοῦ ὁποίου αὕτη κυβερνωμένη, ἀσφαλῶς τοὺς ἐν αὐτῇ ναύτας καὶ ἐπιβάτας, ἱερωμένους τε λέγω καὶ λαϊκοὺς, πρὸς τὸν ἀκύμαντον παραπέμπει τῆς ἄνω βασιλείας λιμένα. Αὕτη ἐστὶν ὁ καρπὸς καὶ τὸ ἀποτέλεσμα καὶ ὁ σκοπὸς, διὰ τὸν ὅποιον τόσοι βασιλεῖς ἐξώδευσαν καὶ ἐκοπίασαν, τόσοι Πατριάρχαι ἰδρῶσαν, τόσοι ἀρχιερεῖς θεοφόροι καὶ πνευματοφόροι ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ὠδοιπόρησαν (καὶ γηραλέοι καὶ ἀσθενεῖς πολλὰκις ὑπάρχοντες) καὶ συνόδους οἰκουμενικὰς τε καὶ τοπικὰς συνεκρότησαν καὶ τούτους χρόνους ἐμόχθησαν.

Καὶ ἵνα ἐπὶ παραδείγματος δηλώσω τὸ πᾶν, καθὼς ἡ πανουργικὴ ἁγία Τριάς, τὸν πρῶτον καὶ ὑλικὸν τοῦτον κόσμον δημιουργήσασα μὲ διαφόρους φυσικοὺς κανόνας τῶν στοιχείων αὐτὸν συνηρμάσατο, ἐξ ὧν ἡ τάξις, καὶ ἐκ τῆς τάξεως ἡ συνοχὴ τοῦ παντὸς διασώζεται, καὶ γίνεται καθὼς εἶπεν ὁ Ὀρφεύς, ὅλη ἡ κτίσις μία μουσικὴ συμφωνία ἐκ διαφόρων κανόνων, ὥσπερ ἐκ τινῶν πολυσιδῶν καὶ πολυμιγῶν φθόγγων ἀνακρουομένη, τοιοῦτοτρόπως ἢ αὕτη Τριάς καὶ τὸν δεύτερον τοῦτον καὶ νοητὸν κόσμον τῆς Καθολικῆς ἐκκλησίας κατασκευάσασα, μὲ τοὺς ἱεροὺς τούτους καὶ θείους Κανόνας συνέδησεν αὐτὸν καὶ συνέπηξε· ἐξ ὧν ἢ τῶν Πατριαρχῶν ἀποτίκτεται εὐταξία, ἢ τῶν Ἀρχιερέων ἀρμονία, ἢ τῶν Ἱερέων κοσμιότης, τῶν Διακόνων ἢ σεμνοπρέπεια, τῶν Κληρικῶν ἢ σεβασμιότης, τῶν Μοναχῶν ἢ εὐρυθ-

νε σκοτεινότης καὶ ἀμφιβόλος, διὰ νὰ μὴ καταλαμβάνουν οἱ ἀναγινώσκοντες καὶ διὰ νὰ πίπτουν εἰς διχόνοιαν· ὕστερον δὲ Λέων ὁ σοφὸς, συνάξας ὅλα τὰ Δίγιστα καὶ τοὺς Κώδικας καὶ τὰ Ἰνστιτούτα καὶ τὰς Νεαρὰς τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ καθάρσας αὐτά, τὰ ἠνωσεν ὅλα εἰς ἐξήκοντα βιβλία, ἅτινα καὶ Ἐξηκοντάβιβλον ὠνόμασε, τὴν ὁποίαν διαιρέσασιν εἰς ἐξ τμήματα καὶ τεύχη μεγάλα, ἀπὸ τὰ ὅποια τὸ καθ' ἓν βιβλίον περιεῖχε πολλά. Τελευταίον δὲ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος, ὁ υἱὸς τοῦ Λέοντος, δευτέραν ἀνακάθαρσιν ἐποίησε τῶν νόμων τούτων, καὶ τὰ μὲν ἐνεργούντα νόμιμα ἐκ τῶν τῆς Πεντηκονταβίβλου τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τῶν τῆς Δωδεκαβίβλου, τὰ ἔβαλεν εἰς τὴν Ἐξηκοντάβιβλον τοῦ πατρὸς του Λέοντος, τὰ δὲ ἀπρακτῆσαντα, ἀφῆκεν ἔξω· ἀπρακτῆσαντα δὲ λέγω, καθὼς οὐκ ἐτέθησαν εἰς τὰ βασιλικά ὑπὸ τοῦ Πορφυρογεννήτου, καὶ καθὼς ἐφάνη εὐλογον εἰς αὐτὸν, καὶ οὐχὶ εἰς πάντας τοὺς βασιλεῖς· ἐπειδὴ, ὡς λέγει ὁ σο-

φὸς Δοσίθεος (σελ. 443 τῆς Δωδεκαβίβλου), ἡ τάξις ὅπου ἔβαλεν εἰς τοὺς νόμους ὁ Ἰουστινιανός, σύγκρισιν οὐκ ἔχει, οὔτε εὐρεθίσεται ἄλλος εἰπεῖν ἢ γράψαι καλλίονα. Διὰ τοῦτο εἶπε καὶ Μιχαὴλ ὁ Ἀτταλειάτης, ὅτι πολλὰς μὲν Νεαρὰς ὁ Λέων ἐξέδωκεν (αὐτὴν κατὰ τὸν Βλάσταριν ἦτο ἑκατὸν ὀκτώ, ἢ ὡς ἄλλοι λέγουσιν, ἑκατὸν εἴκοσιν), ὅλα ὁμῶς δὲν ἐκράτησαν· ἀλλ' ἐκείναι μόναι, ὅσαι ἐπροστέθησαν εἰς τὰ ἐλλείποντα τῶν Νεαρῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ ὅσαι ἐγράφησαν εἰς ὑποθήσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἄλλοι νόμοι δὲν ἦτο (σελ. 77 τῆς Γιοῦρις). Νόμος δὲ εἶναι, κατὰ τὸν Βαρίνον, βασιλικὸν πρόσταγμα ἢ διάταξις διορθωτικὴ παντὸς ἐκουσίου καὶ ἀκουσίου πλημμελήματος· ἢ λόγος προστάσεων ἃ δεῖ, καὶ ἀπαγορεύων ἃ μὴ δεῖ. Καλοῦνται δὲ οἱ πολιτικοὶ νόμοι, τύποι πραγματικοὶ καὶ θεῖα Γράμματα.

(1) Ταύτην μάλιστα συνεργάνισαμεν ἐκ τῆς βίβλου τῆς καλοῦσιν μὲνης Γιοῦρις λατινικὰ, ἡγῶν τοῦ νομίμου τοῦ Γραικορωμαίου.

μία, τῶν Πνευματικῶν πατέρων ἢ πρὸς διόρθωσιν ἀπαιτούμενη γνῶσις, τῶν βασιλέων ἢ παρὰ πάντων ὀφειλομένη τιμὴ, καὶ πάντων ἀπλῶς τῶν χριστιανῶν ἢ πρέπουσα χριστιανὸς-διαγωγή καὶ κατάστασις, καὶ καθολικῶς εἰπεῖν, ἐκ τῶν ἱερῶν τούτων Κανόνων ἢ κάτω ἐκκλησιαστικῆ ἱεραρχία γίνεται μίμημα καὶ ἐκσφράγισμα τῆς οὐρανόου ἱεραρχίας. Καὶ αἱ δύο ὁμοῦ ἱεραρχίαι ἀποκαθιστῶνται μία, ἐν μέλος, ἀνακρουομένη ἐναρμόνιόν τε καὶ πάγγαρδον. Ἐκβαλε τοὺς κανόνας τῶν στοιχείων ἀπὸ τὴν ὑλικὴν κτίσιν, καὶ παρευθὺς λύεται ἡ τάξις, καὶ, λυομένης τῆς τάξεως, ὅλον τὸ πᾶν ἀφανίζεται. Ἐκβαλε καὶ τοὺς ἱεροὺς τούτους κανόνας ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, καὶ παρευθὺς ἐπιέρχεται ἡ ἀταξία, καὶ ἐκ τῆς ἀταξίας ἅπασα ἡ ἱερὰ αὐτῆς διακόσμησις ἀφανίζεται.

«Ἐπιστρέφου λοιπὸν, Ἰακώβ, καὶ ἐπιλαβοῦ αὐτῆς.» [Βαρούχ δ. 2]. Ἐπιστρέφητε, Πατριάρχαι, Ἄρχιερεῖς, Ἱερεῖς, Κληρικοί, Μοναχοὶ καὶ οἱ λοιποὶ ἅπαντες πνευματικοὶ πατέρες καὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, καὶ ἐπιλάβεσθε τῆς βίβλου ταύτης μετὰ τὰ δύο σας χεῖρα (1). «Πορεύεσθε πρὸς τὴν λάμπιν κατέναντι τοῦ φωτὸς αὐτῆς, ἵνα φωτισθῆτε φωτισμὸν γνῶσεως αἰώνιον. Ἀγαλλιᾶσθε ἐπὶ τὰ λόγια τῆς ὑπὲρ τοὺς εὐρίσκοντας σκόλα ἡπολλά. [Ψαλμ. ριθ, 162] Ὅτι τὰ λόγια αὐτῆς ἀγνὰ, ἀργύριον πεπυρωμένον, δοκίμιον τῆ γῆ, κεκαθαρισμένον ἐπταπλασίως.» [Ψαλ. ιά 7.] Εἴτε διὰ τῆς ἀνακρίσεως τῶν ἐπτὰ οἰκουμηνικῶν συνόδων δοκιμασθέντα καὶ καθάρισθέντα, εἴτε καὶ πολλαπλασίως διὰ τῶν τοπικῶν καὶ τῶν μερικῶν πατέρων, τοῦ ἐπτὰ παρὰ τῆ Γραφῆ ἀντι τοῦ πολλακίς λαμβανομένου. Ἐπιλαβόμενοι δὲ, μὴ γίνεσθε μόνον τῶν θείων νόμων τούτων ἀναγνώσται καὶ ἀκροαταί, ἀλλὰ καὶ ποιηταί. «Οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταί τοῦ νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ Θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταί τοῦ νόμου δικαιοθήσονται.» Ἴνα μὴ οἱ εἰς ζωὴν Κανόνες οὗτοι ὑπάρχοντες φυλαττόμενοι εὐρεθῶσιν εἰς θάνατον, ἀθετούμενοι.

Προσθήσω δὲ καὶ τὰ ἐξῆς τοῦ Βαρούχ. «Μακάριοι ἔσμεν, Ἰσραήλ, ὅτι τὰ ἀρεστὰ τῷ Θεῷ ἡμῖν γνωστὰ ἔστι.» Μακάριοι ἐστέ, χριστιανοὶ ἀδελφοί, ὅτι διὰ τῆς βίβλου ταύτης ἠξιώθητε νὰ γνωρίσετε τὰ εὐάρεστα τῷ Θεῷ πατρικὰ καὶ συνοδικὰ παραγγέλματα. Ὁ θεὸς Δαβὶδ εἶπεν, ὅτι ὕστερα ἀπὸ τὰς πολλὰς ἀστραπὰς καὶ ταραχὰς ἐφάνηκαν αἱ πηγαὶ τῶν ὑδάτων καὶ ἐξεσκεπάσθησαν τὰ θεμέλια τῆς οἰκουμένης: «καὶ ἀστραπὰς ἐπλήθυνε, καὶ συνετάραξεν αὐτοὺς, καὶ ὤφθησαν αἱ πηγαὶ τῶν ὑδάτων, καὶ ἀνεκαλύφθη τὰ θεμέλια τῆς οἰκουμένης.» [Ψαλ. ιζ', 17.] Καὶ εἰς τὴν ὑπόθεσίν μας ἀρμοδιώτατα τινὰς ἡμπορεῖ νὰ τὰ νοήσῃ ἀλληγορικῶς. Ὅτι, ἀφ' οὗ ὁ Κύριος ὡς ἄλλας ἀστραπὰς ἐπλήθυνε τὰς ἀγίας συνόδους, καὶ δι' αὐτῶν συνετάραξε καὶ ἠφάνισεν αὐτοὺς, ἡγουν τοὺς κακόφρονας αἰρετικούς, τότε καὶ αἱ πηγαὶ αὗται τῶν πνευματικῶν καὶ ζωηρῶν ὑδάτων ὤφθησαν, καὶ τὰ νοητὰ θεμέλια ταῦτα τῆς οἰκουμένης, δηλ. τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἀνεκαλύφθησαν. Ὅτι, προηγουμένως μὲν αἱ θεταὶ σύνοδοι, πρὸς ἀνατροπὴν τῶν δυσσεβῶν αἰρέσεων ἠθροίσθησαν, ἠθροισθεῖσαι δὲ, καὶ τὰ πρὸς τὸν τῶν χριστιανῶν βίον συντείνοντα ἐθέσπισαν, εἴτε νόματα οὐράνια θέλει τὰ ὀνομάσει τινὰς, ὡσάν ὁποῦ διὰ τούτων τὸ πρόσωπον ἅπαν τῆς ἐκκλησίας ποτίζεται, εἴτε θεμέλια πνευματικὰ, ἐπάνω εἰς τὰ ὁποῖα πᾶσα χριστιανικὴ οἰκοδομὴ ἐδράζεται. Ἀλλ' ὤφθησαν μὲν καὶ ἀνεκαλύφθησαν ἅπαξ τότε εἰς τὸ εἶναι ἐλθόντα. Ἐφθθησαν δὲ καὶ νῦν καὶ ἀνεκαλύφθησαν διὰ τῆς ἀπλουστερας, ὡς εἶπομεν, ἐξηγήσεως, καὶ ἐτι μᾶλλον διὰ τῆς τοῦ τύπου ἐκδόσεως.

Τίνες δὲ καὶ οἱ τὸ μέγα τοῦτο ἀγαθὸν καὶ τὴν ἀναγκαιοτάτην καὶ μεγαλωφελεστάτην ταύτην βίβλον τῆ τυπογραφία ἐκδεδώκοτες; Οἱ ἐν τῷ ἀγίῳ Ὄρει τοῦ Ἄθω ἐσιώτατοι πατέρες, οἱ τε ἐν τοῖς ἱεροῖς Μοναστηρίοις, καὶ Σκήταις, καὶ Κελλίοις τὸν μοναδικὸν βίον ἀσκούμενοι, σὺν τοῖς ἐν τῷ Ὄρει εὐρεθεῖσιν ἀγίοις ἀρχιερεῦσι, καὶ τισιν ἄλλοις φιλοχρίστοις. Οὗτοι καὶ γὰρ οἱ εὐλογημένοι, κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα καλὰ ὁποῦ κάμνουσι φιλοξενούντες τοὺς ξένους, καὶ πολυειδῶς ἐλεοῦντες τοὺς πτωχοὺς ἀδελφοὺς, ἀκούσαντες περὶ τῆς βίβλου ταύτης, ὅτι εἶναι ἀναγκαῖα καὶ ὠφελιμωτάτη εἰς ὅλον τὸ γένος τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν, προεθυμήθησαν ἅπαντες καὶ κατέβαλον ἕκαστος, κατὰ τὴν δύναμιν καὶ προαίρεσίν του, τὰ εἰς τὴν τυπογραφίαν ταύτης δαπανηθέντα χρήματα, ἵνα διὰ τούτου μὲν ὠφελήσῃ καὶ θρέψῃ πνευματικῶς τοὺς ἀδελφοὺς, καθὼς τοὺς τρέφουσι καὶ σωματικῶς· εἴ γε κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον «ἄρπτος ἀγγέλων ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ὃ ψυχαὶ τρέφονται Θεὸν πεινώσαι», διὰ τῆς ὠφελείας δὲ ταύτης πλη-

(1) Μάλιστα δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ πνευματικοί, ἢ ὅσοι μέλλουν νὰ γένουν ἀρχιερεῖς καὶ πνευματικοί, τὴν βίβλον ταύτην πρέπει νὰ κρατοῦν εἰς τὰς χεῖρας παντοτεινά, εἰς τρόπον ὅτι, νὰ κοιμῶνται ἐπάνω εἰς αὐτὴν ὡσάν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τοῦ Ὀμήρου τὴν Ἰλιάδα, καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ Κανόνας τόσο συχνὰ νὰ μελετοῦν, ὥστε ὁποῦ νὰ ἤξεύρουν αὐτοὺς ἀπὸ στόματος, ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ

ἐξαιρέτως εἶναι, ἢ μέλλουν νὰ ᾔναι, οἱ κυβερνήται τοῦ καραβίου τῆς ἀγίας ἐκκλησίας, καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἠξεύρουν νὰ κρατοῦν ἐπιστημονικῶς τὸ πηδάλιον αὐτῆς, ἥτοι τοὺς ἐν τῇ βίβλῳ ταύτῃ Κανόνας, ἵνα διὰ τῆς ἐμπείρου αὐτῶν κυβερνήσεως ἐλευθερόνουν τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἀπὸ τὴν φουρτοῦναν τῆς ἀμαρτίας.

ρώσωσι τὴν ἐντολὴν τῆς βασιλίδος τῶν ἀρετῶν ἀπατῶν, τῆς ἀγάπης. Ἐπεὶ, κατὰ τὸν αὐτὸν πάλιν θεολόγον «ἀγάπη χρῆμα καθρὸν καὶ Θεοῦ ὄντως ἄξιον, ἔργον δὲ αὐτῆς ἡ μετάδοσις. Καὶ διὰ τῶν δύο πόμοῦ κάμνουσι τὸ ἔργον τῶν νεφελῶν». Καθὼς γὰρ αἱ νεφέλαι λαμβάνουσι τὰς λεπτὰς ἀτμίδας ἐκ τοῦ στοιχείου τοῦ ὕδατος, καὶ πάλιν στρέφουν καὶ ἐκχέουσιν αὐτὰς εἰς αὐτὸ μὲ μίαν ἀφθονον βροχὴν, τοιοῦτοτρόπως καὶ αὐτοὶ, λαμβάνοντες τὴν σωματικὴν ἐλεημοσύνην ἀπὸ τοὺς χριστιανούς, πάλιν στρέφουσι καὶ μεταδίδουσιν αὐτὴν εἰς αὐτοὺς διὰ τῆς πνευματικῆς ταύτης ἐλεημοσύνης, φημί δὴ, τῆς τυπογραφίας τοῦ παρόντος ψυχωφελεστάτου βιβλίου, τοσοῦτον ἀνωτέραν καὶ κρείττονα, ὅσον ἡ ψυχὴ εἶναι κρείττων καὶ ἀνωτέρα τοῦ σώματος. Ὀντως ἐπαινετὸς ὁ ζῆλος αὐτῶν καὶ δίκαιος νὰ κηρύττεται εἰς αἰῶνα αἰῶνος! Ὀντως φιλάδελφος ἡ προθυμία! Ὀντως θεάρεστος ἡ μετάδοσις! καὶ τοσοῦτω μᾶλλον, ὅσον οὐκ ἐκ τοῦ περισσεύματος, ἀλλ' ἐκ τοῦ στερήματος τῶν περισσοτέρων γέγονε (1). Δι' ὃ καὶ ἄξια νὰ ἀκούσῃ παρὰ Κυρίου ἐκεῖνο ὅπου ἤκουσεν ἡ χήρα, ἡ ἐκ τοῦ στερήματος αὐτῆς βαλοῦσα εἰς τὸ γαζοφυλάκιον καὶ εἰς τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ «ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ἡ χήρα ἡ πτωχὴ αὕτη πλεον πάντων ἔβαλε. Πάντες γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ περισσεύματος αὐτῶν ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ, αὕτη δὲ ἐκ τοῦ στερήματος» (Λουκ. κα', 3).

Δέξασθε λοιπὸν ὑπταίαις χερσὶ τὴν πολυωρελῆ καὶ μεγαλωρελῆ ταύτην βίβλον, καὶ τὴν εὐθὺς μετὰ τὰς ἀγίας Γραφὰς ἀναγκαίαν ταύτην γραφὴν, ἀπαται αἱ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαι δέξασθε. «Καὶ ὁ λαὸς ὁ ἀμαθὴς καὶ νήπιος, ὁ πρὶν ἐν σκότει τῆς ἀγνωσίας τῶν ἱερῶν Κανόνων καθήμενος, ἴδε τὸ μέγα τοῦτο τῆς ἐπιγνώσεως φῶς, καὶ φωτίσθητι.» [Ἦτ. θ', Ματθ. δ'. 16]. «Ἡ δὴλωσις γὰρ, φησί, τῶν λόγων σου φωτιεὶ καὶ συνετιεὶ νηπίους». [Ψαλμ. ρη' 130.]. Καὶ τὴν σωτηρίαν σας διὰ ταύτης πραγματευόμενοι, εὐχαριστεῖτε μὲν διὰ παντός καὶ δοξάζετε τὸν Θεόν, τὸν διὰ τῆς χάριτός του πράξενον ὑμῖν γενόμενον τοῦ ποιούτου καλοῦ· χεῖρας δὲ ἰκέτιδας πρὸς αὐτὸν αἶροντες, δεήθητε ὑπὲρ τε τῶν κοπιασάντων, καὶ ἔργω, καὶ λόγῳ, καὶ μεταδόσει βιβλίων, καὶ ἀντιγραφῆ, καὶ τῆ τῶν τύπων ἐπιστάσι, καὶ διαφόροις ἄλλοις τρόποις συνεργησάντων εἰς τὴν βίβλον ταύτην. Πρὸ δὲ πάντων, καὶ ἐν πᾶσι, καὶ μετὰ πάντων, δεήθητε ὑπὲρ τῶν ἐκδεδωκότων τύποις αὐτὴν ὀσιωτάτων πατέρων καὶ λοιπῶν εὐσεβῶν, ὡς ἂν τὸ πολυτάραχον τοῦ βίου κλυδώνιον ἐν γαλήνῃ, καὶ ἀγάπῃ, καὶ ἁμονοίᾳ, καὶ τῇ ἄλλῃ σωρείᾳ τῶν ἀρετῶν διελθόντες, ἀγείμαστοι εἰς τὸν λιμένα τῆς ἄνω καταντήσωσι βασιλείας, καὶ τῆς ποθουμένης ἐπιτύχωσι σωτηρίας. Ἐρρωσθε(2).

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ

Τί ἐστὶ Κανὼν ;

Κανὼν, κατὰ τὸν Ζωναρᾶν (ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῆς λθ'. ἐπιστολῆς τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου) κυρίως μὲν εἶναι ξύλον, κοινῶς πῆχυς ὀνομαζόμενον, τὸ ὅποιον μεταχειρίζονται οἱ τεχνῖται διὰ νὰ ἰσάζουν τὰ ξύλα καὶ τὰς πέτρας, ὅπου δουλεύουσι. Βάλλοντες γὰρ τὸν πῆχυν τοῦτον εἰς τὰ δουλευόμενα παρ' αὐτῶν, ἐὰν ταῦτα ἦναι στραβὰ, ἔσω, ἢ ἔξω, ἰσάζουσιν αὐτὰ καὶ εὐθεῖα κατασκευάζουσιν· ἐκ τούτου δὲ, κατὰ μεταφορὰν, ὀνομάζονται Κανόνες καὶ αἱ ψῆφοι καὶ ἀποφάσεις, τόσον τῶν Ἀποστόλων, ὅσον καὶ τῶν οἰκουμηνικῶν καὶ τοπικῶν συνόδων καὶ τῶν κατὰ μέρος ἀγίων Πατέρων, οἱ εἰς τὴν παροῦσαν βίβλον περιεχόμενοι. Διατὶ καὶ αὐτοὶ, ὡσὰν τόσοι πῆχεις εὐθεῖς καὶ ἴσιοι, ἀποβάλλουσι μὲν ἀπὸ τοὺς ἱερωμένους, κληρικούς τε καὶ λαϊκοὺς, κάθε ἀταξίαν καὶ στρεβλότητα τῶν ἡθῶν, προξενούσι δὲ εἰς αὐτοὺς κάθε εὐταξίαν καὶ ἰσότητα ἐκκλησιαστικῆς καὶ χριστιανικῆς καταστάσεως καὶ ἀρετῆς (3).

(1) Οὐ μόνον οἱ ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει πατέρες κατέβαλον τὴν δαπάνην, ἀλλὰ καὶ ἕτεροι ἐκ διαφόρων μερῶν, ὧν τὰ ὀνόματα ὄρα ἐν τῷ τέλει τῆς βίβλου, ἔβαλον ὁμῶς οἱ ἀγιορεῖται τὰ πλείω, καὶ αὐτοὶ ἔγιναν αἰτία νὰ ἰδῶσι καὶ ἄλλοι καὶ νὰ παρακινήθωσιν εἰς τὸ καλὸν τοῦτο.

(2) Τὰ ὀνόματα τῶν συνδρομητῶν τῆς ἐκδόσεως τῆς βίβλου ὄρα ἐν τῷ τέλει.

(3) Σημείωσαι δὲ, ὅτι, διὰ νὰ καταλάβῃ τινὰς εὐκολώτερα τοὺς παρόντας κανόνες, πρέπει νὰ ἤξεύρῃ ταῦτα τὰ κοινῶς θεωρούμενα ἀξιώματα εἰς ὄλους τοὺς κανόνες ὄλον.

ἀ. Ὅτι οἱ κανόνες διαφέρουσιν ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἀπὸ τοὺς νόμους,

ἀπὸ τὰ δεκρίτα καὶ ἀπὸ τὰς δεκρετάλεις ἐπιστολάς· διότι οἱ μὲν κανόνες τῶν συνόδων κυρίως περιέχουσιν ὄχι τὰ δόγματα τῆς πίστεως, (εἰμὴ σπανιάκις), ἀλλὰ τὴν τῆς ἐκκλησίας εὐταξίαν, καὶ κατάστασιν. Οἱ δὲ ὄροι τῶν συνόδων κυρίως περιέχουσι μόνον τὰ τῆς πίστεως δόγματα. Ἀγκαλὰ καὶ κάποτε καταχρηστικῶς καὶ οἱ κανόνες ὀνομάζονται ὄροι, ὡς τοῦτο δηλοῦται καὶ ἀπὸ διαφόρων κανόνων τῶν ἄλλων συνόδων, καὶ μάλιστα ἀπὸ τῶν ἐ τῆς ἐν Κερθαγ. καὶ ἀπὸ τὰ πρακτικὰ αὐτῆς, ὅπου λέγεται ὅτι ἀνεγνώσθησαν οἱ εἴκοσι ὄροι τῆς ἐν Νικαίᾳ, ἦτοι οἱ κ' κανόνες αὐτῆς. Διαφέρουσιν οἱ κανόνες ἀπὸ τοὺς νόμους καθ' ὅτι νόμοι κυρίως ὀνομάζονται οἱ πολιτικοὶ καὶ ἐξωτερικοὶ τῶν βασι-

E. P. ΔΕΛΤΑ Ε. Π. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ 2008

«Ὅτι παρὰ πάντων πρέπει νὰ φυλάττωνται οἱ θεοὶ Κανόνες ἀπαρασάλευτα. Οἱ γὰρ μὴ φυλάττοντες, εἰς φρικτὰ ἐπιτέμια ὑποβάλλονται».

«Ταῦτα περὶ Κανόνων διατετάχθη ὑμῖν παρ' ἡμῶν, ὧ Ἐπίσκοποι. Ὑμεῖς δὲ ἐμμένοντες αὐτοῖς σωθῆσεσθε, καὶ εἰρήνην ἔχετε, ἀπειθοῦντες δὲ κολασθήσεσθε, καὶ πόλεμον μετ' ἀλλήλων ἀίδιον ἔχετε, δίκην τῆς ἀνηκοίας τὴν προσήκουσαν τινῶντες. (οἱ Ἀπόστολοι ἐν τῷ ἐπιλόγῳ τῶν Κανόνων.).

«Τοὺς παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων καθ' ἐκάστην σύνοδον ἄχρι τοῦ νῦν ἐκτελέντας κανόνας κρατεῖν ἐδικαιώσαμεν». (τῆς δ'. Καν. α.).

«Ἐδοξε τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ συνόδῳ, ὥστε μένειν καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν βεβαίους καὶ ἀσφαλεῖς πρὸς ψυχῶν ἰατρικὴν καὶ ἰατροειὴν παθῶν τοὺς ὑπὸ τῶν πρὸ ἡμῶν ἁγίων καὶ μακαρίων Πατέρων δεχθέντας καὶ κυρωθέντας, ἀλλομῆν καὶ παραδοθέντας ἡμῖν, ὀνόματι τῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων Ἀποστόλων, πέ Κανόνας. Τῶν τε οἰκουμενικῶν τεσσάρων συνόδων κατ' ὄνομα. Τῶν τοπικῶν ὀνομαστί, καὶ τῶν κατὰ μέρος

λείων. Οἱ δὲ κανόνες εἶναι ἐσωτερικοὶ καὶ ἐκκλησιαστικοὶ καὶ ἰσχυρότεροι ἀπὸ τοὺς νόμους, καθὼς κατωτέρω θέλομεν εἰπεῖ χωριστά. Διαφέρουσιν οἱ κανόνες ἀπὸ τὰ δεκρέτα, καθ' ὅτι, ὡς διδάσκει ὁ Γρατιανός, διαιρέσ. γ', οἱ κανόνες μὲν, ἢ ὑπὸ μερικῆς συνόδου ἐδιωρίσθησαν, ἢ ὑπὸ τῆς οἰκουμενικῆς ὠρίσθησαν, ἢ ἐβεβαιώθησαν. Τὸ δὲ δεκρέτον εἶναι ἐκεῖνο, ὅπου ὁ Πατριάρχης ἀποφαίνεται μετὰ τῆς συνόδου αὐτοῦ, πρὸς μηδενὸς συμβουλήν ἢ ἀπόκρισιν. Διαφέρουσιν ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰς δεκρετάλεις ἐπιστολάς, καθ' ὅτι αὐταὶ διατάσσονται ἢ ἀπὸ Πάπας, ἢ Πατριάρχην ἢ καὶ μετὰ τῆς συνόδου αὐτοῦ πρὸς δογματικὴν συμβουλήν (Δοσιθ. σελ. 600 τῆς Δωδεκαβίβλου).

β'. Πρέπει νὰ ἤξεύρη τις, ὅτι ὅσοι κανόνες δὲν περιέχουσι φανερώς τὸ ἐπιτίμιον ἐκείνων ὅπου τοὺς παραβαίνουσιν, αὐτοὶ, κατὰ τὸ σιωπώμενον, δίδουσιν ἄδειαν εἰς τὸν κατὰ τόπον ἀρχιερεῖα νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς ἀπαθῶς τὸ πρέπον καὶ ἀρμόδιον, ὅπου ἤθελε γνωρίσῃ, ὡς λέγει ὁ Βαλσαμῶν ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ μὲ τῆς ς'. ὅρα τὰ ἐπιτέμια τοῦ Νηστευτοῦ μετὰ τοὺς κανόνας αὐτοῦ, τὰ μὴ ἐν τοῖς ἄλλοις Κανόσι ἀναφερόμενα.

γ'. Πρέπει τις νὰ ἤξεύρη, ὅτι ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ ἁμάρτημα ἄλλοι μὲν κανόνες ἐπιτιμῶσι περισσώτερον καιρόν, ἄλλοι δὲ ὀλιγώτερον, ἐπειδὴ, κατὰ τὴν περισσώτεραν, ἢ ὀλιγώτεραν μέτριοιαν τῶν ἁμαρτανόντων, οὕτω περισσώτερον ἢ ὀλιγώτερον καὶ τὸ ἐπιτίμιον αὐτῶν διορίζεται (περὶ οὗ ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ ιβ'. τῆς α'), καὶ κατὰ τὴν περισσώτεραν ἢ ὀλιγώτεραν τῆς ἐκκλησίας αὔξησιν καὶ κραταίωσιν (ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ ιγ'. τοῦ Μεγάλου Βασιλείου).

δ'. Πρέπει νὰ ἤξεύρη κάθ' ἓνας, ὅτι, κατὰ τὸ δ'. κεφ. τοῦ α'. τίτλου τοῦ Φωτίου, οἱ κανόνες δὲν ἐκτίθενται ἀπὸ ἓνα ἐπίσκοπον, ἀλλ' ὑπὸ τῆς κοινότητος καὶ συνόδου τῶν ἐπισκόπων, καθὼς ὁ μζ'. Βασιλ. λέγει: «τοὺς πλείονας ἐπισκόπους ἐν ταύτῳ εὐγενέσθαι, καὶ οὕτως ἐκθέσθαι τὸν κανόνα», καὶ ὁ ς'. τοῦ Νύσσης, λέγων: «τὸ καθ' ἡμᾶς εἰς ἐξουσίαν κανόνων οὐκ ἀξιοπίστον».

ε'. Ὅτι ὅποιος ὁμιλεῖ ἀπὸ συνοδικῶν κανόνων, ὁ λόγος του ἔχει τ' ἀξιοπίστον, κατὰ τὸν ς'. τοῦ Νύσσης.

ς'. Ὅτι ὅποιος κατ' αὐτοὺς κάμνει, ἔχει τὸ ἀκίνδυνον, κατὰ τὸν ἴδιον μζ'. τοῦ Βασιλείου.

ζ'. Ὅτι ὅποιος παραβαίνει κανόνα συνοδικόν, πρέπει νὰ λαμβάνῃ, ὡς εἴπομεν, τὸ ἐπιτίμιον, ὅπου διορίζει ὁ ὑπ' αὐτοῦ παραβαίνόμενος κανὼν, κατὰ τὸν β'. τῆς ς'. Συνοδικοὶ δὲ κανόνες

εἶναι καὶ ὀνομάζονται οὐ μόνον οἱ ὑπὸ τῶν οἰκουμενικῶν ἐκτελέντες συνόδων, ἀλλὰ δὴ καὶ οἱ ὑπὸ τῶν τοπικῶν, καὶ ἐπὶ τούτοις οἱ ὑπὸ τινῶν ἰδία συγγραφέντες ἁγίων. Καὶ δύναμιν μάλιστα οἰκουμενικῶν κανόνων ἔχουσι, τόσον οἱ παρὰ τῶν τοπικῶν συνόδων, ὅσον καὶ οἱ παρὰ τῶν μερικῶν συντεθέντες ἁγίων, διότι παρ' οἰκουμενικῶν συνόδων τῆς τετάρτης, λέγω, καὶ ἕκτης καὶ ἑβδόμης ἐδοκιμάσθησαν καὶ ἐπεκυρώθησαν, ὡς φαίνεται ἐν τῇ α'. κανόνι τῆς τετάρτης τε καὶ ἑβδόμης, καὶ ἐν τῷ β'. τῆς Πενθέκτης.

η'. Ὅτι ἐκεῖνο, ὅπου οἱ κανόνες φανερώς οὐ γράφουσι, τοῦτο ἐκ τῶν ὁμοίων τῶν ἐν τοῖς κανόσι γεγραμμένων πρέπει νὰ κρίνεται καὶ νὰ συμπεραίνεται, καὶ ὅρα τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ιε'. τῆς ς', ἢ καὶ ἐκ τῶν συγγραμμάτων τῶν κατὰ μέρος Πατέρων, ἢ καὶ ἐκ τῆς διακρίσεως τοῦ ὀρθοῦ λόγου.

θ'. Ὅτι πάντα τὰ σπάνια καὶ οἰκονομικὰ καὶ τὰ ἐξ ἀνάγκης, ἢ τινος πονηρᾶς συνηθείας, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, πάντα τὰ παρὰ κανόνας γενόμενα, νόμος καὶ κανὼν καὶ παράδειγμα τῆς ἐκκλησίας οὐχ ὑπάρχουσι, καὶ ὅρα τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ξη'. ἀποστολικοῦ. Πλὴν καὶ τῆς οἰκονομίας ταύτης καὶ ἀνάγκης παρελθούσης, πάλιν οἱ κανόνες κρατοῦσιν. Ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ μς'. καὶ τὸν ιγ'. κανόνα τῆς α'.

ι'. Ὅτι τὰ περισσώτερα ἐπιτέμια, τὰ ὑπὸ τῶν κανόνων διοριζόμενα, τρίτου προσώπου ὄντα, προστακτικῶς μὴ παρόντος, ἐξ ἀνάγκης χρειάζονται καὶ β'. πρόσωπον παρὸν (ὅπερ ἐστὶν ἡ σύνοδος), διὰ νὰ ἐνεργηθῶν καὶ ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ γ'. ἀποστολικοῦ.

ια'. Ὅτι οἱ κανόνες καὶ νόμοι ἐτέθησαν περὶ τῶν κοινῶν καὶ οὐ περὶ τῶν μερικῶν, καὶ περὶ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον συμβαινόντων, καὶ οὐχὶ περὶ τῶν σπανίως ἀκολουθούντων.

ιβ'. Ὅτι οἱ τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων κανόνες μᾶλλον ἰσχύουσι τῶν τοπικῶν, καὶ οἱ τῶν τοπικῶν μᾶλλον ἰσχύουσι τῶν κατὰ μέρος πατέρων, καὶ μάλιστα τῶν μὴ ὑπὸ συνόδου οἰκουμενικῆς κυρωθέντων, καὶ ἀνάγνωθι τὸ ριγτὸν τοῦ ἁγιωτάτου Φωτίου περὶ τούτου, κείμενον εἰς τὴν γ'. ὑποσημείωσιν τοῦ ιγ'. τῆς α'.

ιγ'. Ὅτι ἐνθα οὐκ ἐστὶ κανὼν ἢ ἐγγραφοῦς νόμος, κρατεῖ ἡ καλὴ συγγένεια, ἢ ὀρθὸν λόγῳ καὶ πολλοῖς ἔτεσι δοκιμασθεῖσα, καὶ μὴ ἐγγράφῳ κανόνι ἢ νόμῳ ἐναντιουμένη, τάξιν κανόνος καὶ νόμου ἐπέχουσα, καὶ ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ α' τῆς ἐν Σαρδικῇ.

ιδ'. Ὅτι πάντα τὰ κακῶς κριθέντα καὶ τυπωθέντα, οὐτε κανὼν οὐτε νόμος, οὐτε χρόνος, οὐτε συνήθεια βεβαίη, κατὰ τοὺς νομικούς.

» Πατέρων ὀνομαστί. Καὶ μηδενὶ ἐξείναι τοὺς προδηλωθέντας παραχαράττειν Κανόνας ἢ ἀθετεῖν».

«Εἰ δέ τις ἄλλῳ Κανόνα τινὰ τῶν εἰρημένων καινοτομῶν ἢ ἀνατρέψει ἐπιχειρῶν, ὑπεύθυνος ἔσται κατὰ τὸν τοιοῦτον Κανόνα, ὡς αὐτὸς διαγορεύει τὴν ἐπιτιμίαν δεχόμενος, καὶ δι' αὐτοῦ, ἐν ᾧ περὶ πταίει, »θεραπευόμενος». (τῆς ζ'. β').

« Ἀγαλλιώμενοι ἐπ' αὐτοῖς, ὡς εἴ τις εὖροι σκῦλα πολλά, ἀσπασίως τοὺς θεῖους κανόνας ἐνστερνιζόμεθα καὶ ὀλόκληρον τὴν αὐτῶν διαταγὴν καὶ ἀσάλευτον κρατύνομεν, τῶν ἐκτεθέντων ὑπὸ τῶν σαλπύγγων τοῦ Πνεύματος πανευφήμων Ἀποστόλων, τῶν τε ἐξ ἁγίων οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ τῶν τοπικῶς συναθροισθεισῶν, . . . Καὶ οὓς μὲν τῷ ἀναθέματι παραπέμπουσι, καὶ ἡμεῖς ἀναθεματίζομεν. Οὓς δὲ τῇ καθαιρέσει, καὶ ἡμεῖς καθαιρούμεν. Οὓς δὲ τῷ ἀφορισμαῶ, καὶ ἡμεῖς ἀφορίζομεν. Οὓς δὲ ἐπιτιμῶ παραδιόδομεν, καὶ ἡμεῖς ὡσαύτως ὑποβάλλομεν». (τῆς ζ'. α').

«Θεσπίζομεν τοίνυν τάξιν νόμων ἐπέχειν τοὺς ἐκκλησιαστικούς Κανόνας, τοὺς ὑπὸ τῶν ἁγίων τεσσάρων συνόδων ἐκτεθέντας ἢ βεβαιωθέντας, τουτέστι τῆς ἐν Νικαίᾳ, καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ πρώτης, καὶ τῆς ἐν Χαλκιδόνι.» (Ἰουστινιανοῦ Νεαρὰ ρλά.)

«Θεσπίζομεν τοίνυν τάξιν νόμων ἐπέχειν τοὺς ἐκκλησιαστικούς Κανόνας, τοὺς ὑπὸ τῶν ἁγίων ἐπτὰ συνόδων ἐκτεθέντας ἢ βεβαιωθέντας (διὰ τοῦ βεβαιωθέντος δηλοῦνται οἱ Κανόνες τῶν τοπικῶν συνόδων, καὶ τῶν κατὰ μέρος Πατέρων οἱ παρὰ τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων βεβαιωθέντες, κατὰ τὸν Βαλσαμῶνα) τῶν γὰρ προειρημένων ἁγίων συνόδων τὰ δόγματα, καθάπερ τὰς θείας Γραφὰς δεχόμεθα, καὶ τοὺς Κανόνας ὡς νόμους φυλάττομεν.» (τῶν Βασιλικῶν βιβλ. ε. τίτλ. γ'. κεφ. β'. παρὰ Φωτ. τίτλ. α. κεφ. β').

« Ἡ τρίτη διάταξις τοῦ β'. τίτλ. τῶν Νεαρῶν τοὺς τῶν ἐπτὰ συνόδων Κανόνας θέλει κρατεῖν καὶ τὰ δόγματα αὐτῶν, ὡς τὰς θείας Γραφὰς.» (παρὰ Φωτίῳ τίτλῳ α. κεφ. β').

«Λέων ὁ σοφὸς (ἐν βιβλ. ε. Βασιλικῶν, τίτλ. γ'. κεφ. α.) λέγει, δέχομαι τὰς ἁγίας ἐπτὰ οἰκουμενικὰς συνόδους ὡς τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον».

« Ὡρίσθη παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων χρῆναι καὶ μετὰ θάνατον ἀναθεματίζεσθαι τοὺς εἴτε εἰς πίστιν, εἴτε εἰς Κανόνας ἀμαρτήσαντας. (ἢ οἰκουμ. ε. σύνοδος ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, σελ. 392 τοῦ β'. τόμου τῶν συνοδικῶν) Ὅρα φοβερὸν λόγον, ἀγαπητέ.»

«Τὰς ἐν καταφρονήσει τιθεμένους τοὺς ἱεροὺς καὶ θεῖους Κανόνας τῶν ἱερῶν Πατέρων ἡμῶν, οἱ, καὶ τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν ὑπεριδουσι, καὶ ὅλην τὴν χριστιανικὴν πολιτείαν κοσμοῦντες, πρὸς θεῖαν ὁδηγοῦσιν εὐλόθειαν, ἀνάθεμα.» (ἢ σύνοδος ἢ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἢ μετὰ τὸν Κωνσταντῖνον τὸν Πορφυρογέν. σελ. 977 τοῦ β'. τόμ. τῶν συνοδικῶν, ἦτοι ὁ Τόμος τῆς ἐνώσεως.)

«Ὅτε οἱ θεοὶ Κανόνες ὑπὲρ τοὺς βασιλικοὺς νόμους ἐσχύουσιν.»

« Ἐν τῇ δ'. πράξει τῆς δ'. συνόδου γέγραπται «οἱ ἐνδοξότατοι ἄρχοντες εἶπον. Τῷ θειοτάτῳ Δεσποτῇ τῆς οἰκουμένης (τῷ Μαρκιανῷ δηλ.) ἤρесе, μὴ κατὰ τὰ θεῖα γράμματα ἢ πραγματικούς τύπους, τὰ τῶν ὀσιωτάτων ἐπισκόπων προβαίνειν, ἀλλὰ κατὰ τοὺς Κανόνας τοὺς παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων νομοθετηθέντας. Ἡ σύνοδος εἶπε. Κατὰ τῶν Κανόνων, πραγματικὸν μηδὲν ἰσχύσει. Οἱ Κανόνες τῶν πατέρων κρατεῖτωσαν.» Καὶ πάλιν «δεόμεθα, ὥστε ἀργῆσαι ἀναντιρρήτως τὰ ἐπὶ βλάβῃ τῶν Κανόνων πραγματικά, πραχθέντα τισὶν ἐν πίστῃ ἐπαρχίᾳ· κρατῆσαι δὲ τοὺς Κανόνας διὰ πάντων . . . πάντες τὰ αὐτὰ λέγομεν. Ὅλα τὰ πραγματικά ἀργήσει. Οἱ Κανόνες κρατεῖτωσαν . . . Κατὰ τὴν ψῆφον τῆς ἁγίας συνόδου, καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις ἀπάσαις τὰ τῶν Κανόνων κρατεῖτω.»

«Εἰ δέ τις μαχόμενον τύπον τοῖς νῦν ὠρισμένοις προκομίσει, ἄκυρον τοῦτον εἶναι εἶδοξε τῇ ἁγίᾳ πίστῃ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ.» (τῆς γ'. δ. ἡ.)

«Οἱ τοῖς Κανόσιν ἐναντιούμενοι πραγματικοὶ τύποι, ἄκυροί εἰσι.» (βιβλ. α. τίτλ. β'. διατάξει β'. Φωτ. τίτλ. α. κεφ. β').

«Οἱ μὲν γὰρ, ἤγουσι Κανόνες, παρὰ βασιλέων καὶ ἁγίων Πατέρων ἐκτεθέντες, καὶ στηριχθέντες, ὡς αἰθεῖται Γροσσι δέχοντα. Ὡδὲ νόμοι, παρὰ βασιλέων μόνον ἐδέχθησαν ἢ συνετέθησαν καὶ διὰ τοῦτο οὐ κατισχύουσιν τῷ θεῖον Γραφῶν οὐδὲ τῶν Κανόνων». (Βαλσαμῶν σχολ. εἰς τὸ ἀνωτέρω β'. κεφ. τοῦ Φωτίου.)

«Μὴ μοι τοὺς ἐξῶ νόμους λέγε· ἐπεὶ καὶ ὁ τελώνης νόμον πληροῖ τὸν ἐξωθεν, ἀλλ' ὅμως κολάζεσαι» (ὁ Χρυσόστομος ὁμιλ. νζ'. εἰς τὸ κατὰ Ματθ.) καὶ πάλιν «οὐδὲ γὰρ ἅπαντας ζυμφορόντως πολλάκις εἰσφέρουσι τοὺς νόμους οἱ βασιλεῖς» (ὁμιλ. ζ'. εἰς τοὺς ἀνδριάν.).

«Λέγει ὁμοῦς ὁ Βλάσταρις, ὅτι μεγάλην ροπήν τοῖς θεοῖς Κανόσιν (ἦτοι βοήθειαν) οἱ φιλευσεβεῖς ἐκ-

»πορίζουσι νόμοι· τὰ μὲν, ἐκείνοις συντρέχοντες, τὰ δὲ καὶ ἀναπληροῦντες, ἅπερ ἐκείνοις ἔσθ' ὅπη παρεῖ-
»ται.» (κεφάλ. εἰ. τοῦ στοιχ. Κ'.).

«Ὅτι οἱ θεοὶ Κανόνες καὶ ὑπὲρ τὰ τυπικὰ ἰσχύουσιν, ὅταν αὐτοῖς ἐναντιοῦνται ταῦτα,
καὶ μάλιστα τὰ κατὰ μέρος καὶ τοπικά.»

«Φησὶ γὰρ ὁ Βλάσταρις· «ἀπὸ τῆς ρλά. Ἰουστινιανείου Νεαρᾶς γνοίης ἂν, ὅτι τὰ γινόμενα παρὰ τῶν
»Κτιτόρων ἐν τοῖς Μαναστηρίοις τυπικὰ στέργειν ὀφείλουσιν, εἰ μὴ που τοῖς Κανόσιν ἐναντιοῦνται.»
(κεφ. ις'. τοῦ λ'. στοιχ.).

Ἐπίγραμμα εἰς τοὺς ἱεροὺς Κανόνας ἠρωελεγεῖον.

Εὔτε μὲν ὑλήεντα, Τριάς τεχνήσατο Κόσμον
Στοιχιακοῖς Κανόσιν, τὸν ρά. συνηρμόσατο.

Τοῖς ἐπὶ ἐμμενέων, Κόσμος μέγας οὐποτ' ὀλεῖται.
Τάξις τε ζαθέη, εὐνομίη τε πέλει.

Αὐτὰρ ὅτε Χριστοῦ. ἐπώνυμον ἤδρασε Κόσμον,
Τοῖς δ' ἱεροῖς Κανόσιν, σύνδεσέ μιν προφρόνως.

Ἵν δια λοξὸν ἅπαν, ἔθος εἴργεται ἀμπλακιάων,
Ἄρμονίη δ' ἱερῆς, Εὐνομίης κρατέει.

Δεῦρ' ἴτε οἴσι μέμηλεν, ἔρωσ σφίης θεοπνεύστου,
Τοὺς μάλα ἐνδυκέως, χεῖρεσι λαμβάνετε.

Εἰς τὴν Βίβλον ἰαμβικόν.

Ἰθύνεται μὲν πᾶσα ναῦς πηδαλίῳ,
Βίβλῳ δὲ τῆδε πᾶσα ἡ Ἐκκλησία.

«Ὅσοι τῷ Κανόνι τούτῳ στοιχήσουσιν, εἰρήνη ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔλεος» (Γαλ. 5'. 16).

Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.

«Πῶς οὐκ ἄτοπον Ρωμαίων μὲν νόμον μηδενὶ ἀγνοεῖν ἐξεῖναι, μηδ' ἂν σφόδρα ἦ τις ἀγροικίας καὶ ἀ-
»μαθέστατος, μηδὲ εἶναι νόμον τὸν βοηθοῦντα τοῖς πραττομένοις δι' ἀγνοίαν· τοὺς δὲ τῆς σωτηρίας ἀ-
»γνοεῖν μυσταγωγούς, τὰς τῆς σωτηρίας ἀρχάς, κἂν τ' ἄλλα τυγχάνωσι τῶν ἀπλουστέρων ὄντες, καὶ
»μὴ βαθεῖς τὴν διάνοιαν ;» λόγ. εἰς τὸν μέγαν Ἀθανάσιον.

Τοῦ Χρυσοστόμου.

«Ἦκουσα καὶ οὐκ ἐτήρησα. . . οὐκ ἐτήρησας ; κατέγνωσ σεαυτοῦ· εἰς τὸ ἡμισυ ἐτήρησας, κἂν μὴ
»τηρήσης, εἴπης δὲ, οὐκ ἐτήρησα. Ὁ γὰρ καταγνοὺς ἑαυτοῦ ἐπὶ τὸ μὴ τηρῆσαι, ἐπὶ τὸ τηρῆσαι σπου-
»δάξει». (λόγ. δ'. περὶ Μετανοίας, σελ. 785 τοῦ 5'. τόμ. τῆς ἐν Ἐτώνῃ ἐκδόσεως).

Τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας.

« Ἀκούσωμεν τοίνυν ὅσοι τῆς ἀναγνώσεως τῶν Γραφῶν ἀμελοῦμεν, ὅσῃν ὑπομένομεν βλάβην, ἔσῃν » πενίαν· οὐ γὰρ ἂν ποτε τῆς διὰ τῶν ἔργων ἐπιλαβόμεθα πολιτείας οἱ μὴδὲ αὐτοὺς τοὺς νόμους εἰδότες, καθ' οὓς πολιτεύεσθαι χρή. » Ὁρα ἐν τῇ εἰς τὸ κατὰ Ματθ. σειρά κεφ. ιγ'. στοίχ. 52 ἑρμηνεύων τὸ, « διὰ τοῦτο, πᾶς γραμματεὺς καὶ τὰ λοιπά ».

Τοῦ ἁγίου Μαξίμου.

« Πολλοὶ ἐσμεν οἱ λέγοντες, ὀλίγοι δὲ οἱ ποιοῦντες· ἀλλ' οὖν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς ὄφειλε νοθεύειν διὰ τὴν ἰδίαν ἀμέλειαν, ἀλλ' ὁμολογεῖν μὲν τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν, μὴ ἀποκρύπτειν δὲ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀλήθειαν, ἵνα μὴ ὑπόδιοι γενώμεθα, μετὰ τῆς τῶν ἐντολῶν παραβάσεως, καὶ τῆς τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ παρεξηγήσεως » (κεφ. πέ. τῆς δ'. ἑκατοντ. τῶν περὶ ἀγάπης. σελ. 329 τῆς Φιλοκαλ.)

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ.

Διάφοροι σύνοδοι, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν συνελεύσεις (1) ἀπὸ τοῦς ἁγίους Ἀποστόλους κατὰ τινὰς (2) ἐγέναν. Πρώτη μὲν ἐν ἔτει 33 ἢ 34 ἀπὸ Χριστοῦ περὶ ἐκλογῆς ἀποστόλου, ἀντὶ τοῦ προδότου Ἰούδα, ὅτε, προτεθέντων Ἰωσήφ καὶ Ματθίου, ἔπεσεν ὁ κλῆρος ἐπὶ Μαθίαν. [Πράξ. α'.]. Δευτέρα δὲ, ὅταν μὲ τὸ νὰ ἦτο ἡ καρδιά καὶ ἡ ψυχὴ μία τῶν πιστευσάντων, ὅσοι εἶχον χωράφια καὶ ἑσπῆτια, ἢ ἄλλο τι, ἐπώλουν αὐτὰ καὶ ἔφερον τὰς τιμὰς εἰς τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων, διὰ νὰ κυβερνοῦν τοὺς μὴ ἔχοντας. [Πράξ. δ'. 4.] Ἀγκαλὰ καὶ ἡ συνέλευσις αὕτη δὲν συμπεραίνεται φανερώς ἀπὸ τὸ κείμενον τῶν πράξεων. Τρίτη, ὅταν ἐδιαλέχθησαν οἱ ἑπτὰ διάκονοι διὰ νὰ ὑπηρετοῦν εἰς τὰς τραπέζας. [Πράξ. 5'. 2.] Τετάρτη, ὅταν ἀκούσαντες οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἐκ περιτομῆς ἀδελφοί, ὅτι ἐβάπτισεν ὁ Πέτρος τὸν ἐθνικὸν Κορνήλιον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, διεφέροντο μὲ αὐτόν. [Πράξ. ια'. 1. 2.] Πέμπτη, ὅταν οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐσυνάχθησαν διὰ νὰ θεωρήσουν τὸ ζήτημα, ἂν οἱ μὴ περιτεμνόμενοι κατὰ τὸν νόμον Μωσέως πιστοὶ δὲν ἤμποροῦν νὰ σωθοῦν, καθὼς τοῦτο ἐλεγόντινες καταβάντες ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας εἰς Ἀντιόχειαν. Τὴν ὁποῖαν ταύτην, κυρίως σύνοδον καὶ συνέλευσιν τῶν Ἀποστόλων πρέπει νὰ ὀνομάζῃ κάθε κριτικὸς, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν παράδειγμα, καὶ πρωτότυπον τῶν μετὰ ταῦτα συνόδων, ἐπειδὴ περιέχει καὶ τὸ ὄνομα, καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ ἰδιώματα τῶν συνόδων· « ἐξανέστησαν γὰρ τινες τῶν ἀπὸ τῆς αἰρέσεως τῶν Φαρισαίων, λέγοντες, ὅτι δεῖ περιτέμνειν αὐτοὺς » [Πράξ. ιε'. 5.] (ἰδοὺ ἡ ἔρις καὶ ἡ φιλονεικία, δι' ἣν ἡ σύνοδος ἐχρειάζετο)· « συνήχθησαν δὲ οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι » [Αὐτόθ. 6.] (ἰδοὺ ἡ σύνοδος καὶ ἡ συνέλευσις ὀνομαστί λεγομένη)· « πολλῆς δὲ συζητήσεως γενομένης, » [Αὐτόθ. 7.] (ἰδοὺ ἡ προηγουμένη ἔρευνα δι' αὐτήν)· « τότε ἔδοξε τοῖς Ἀποστόλοις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺν ὅλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ. » [Αὐτόθ. 22.]. Καὶ « ἔδοξε τῷ ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν » [28.] κ. τ. (ἰδοὺ ἡ ψῆφος καὶ ἡ ἀπόφασις). Ἐγένετο δὲ ἡ συνέλευσις αὕτη μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Χριστοῦ ἔτει 17. Ἑκτη συνέλευσις τῶν Ἀποστόλων ἐγένετο ἐν ἔτει 56 ἢ 58, ὅταν, εἰσελθόντος τοῦ Παύλου πρὸς τὸν ἀδελφόθεον Ἰάκωβον, « παρεγένοντο πρὸς αὐτὸν ἅπαντες οἱ πρεσβύτεροι ». [Πράξ. κά. 18.] Τινὲς δὲ θέλουσι νὰ ἐγινε καὶ ἄλλη συνέλευσις τῶν Ἀποστόλων ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἣτις ἐξέθετο κανόνας θ', καθὼς σημειώνουσι μερικοὶ Δυτικὸι πατέρες (περὶ οὗ ὄρα τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ πέ. ἀποστολικοῦ), καὶ ἄλλαι ἀκόμα, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἡ μεγαλωτά-

(1) Εἶπα συνελεύσεις μᾶλλον, διατι ὁ ἅγιος Μάρκος ὁ Ἐφέσου ἐν τῇ ἐν Φλωρεντία συνόδῳ ἀπεκρίθη πρὸς τοὺς Λατίνους, ἡμεῖς συνέλευσιν τῶν Ἀποστόλων ὀνομάζομεν καὶ ὄχι σύνοδον, καθὼς Σιλβέστρος ὁ μέγας ἐκκλησιάρχης γράφει, τμήμα 5'. κεφ. 5'. καὶ ὁρθῶς ὁ σοφώτατος ἀπεκρίθη· σύνοδος μὲν γὰρ ἐστὶν ἡ τῶν τῆς ἐκκλησίας λογάδων, ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν καὶ κλιμάτων τῆς γῆς, εἰς μίαν τινὰ πόλιν συλλογῆ· συνέλευσις δὲ, ἡ αὐτῶν ταύτων ἐν βῆτῃ ἡμέρᾳ ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ τόπου καὶ χρόνου συμπαραουσίας.

(2) Ὁ Δοσιθεὸς ἀπὸ σελ. 14. ἕως 18 τῆς Δωδεκαβίβλου ἀναφέρει ταύτας. Ὁμοίως καὶ ὁ Σπυρίδων ἀρχιεπίσκοπος ὁ Μίλιας ἐν τῇ σελ. 1015. τοῦ β'. τόμου τῆς συλλογῆς τῶν συνόδων ἀπολεξεί παρὰ τοῦ Δοσιθεοῦ ταύτης ἐρανοσθεῖς. Πλὴν καὶ εἰ δύο ἀτάκτως περιέχουσι τὰς συνελεύσεις τῶν Ἀποστόλων ταύτας κατὰ τὸν ἀριθμὸν. Διὰ τοῦτο ἡμεῖς, ἀκολουθήσαντες μᾶλλον εἰς τὴν τάξιν τῶν κεφαλαίων τῶν ἀποστολικῶν πράξεων, εἰς τὰξιν αὐτὰς καλλιτέραν ἐστρώσαμεν, τὸν ἀριθμὸν ἐναλλάξαντες.